

10—15 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 10 mars	
Svar på interpellation av herr Öhman ang. viss förutsättning för militärmanövern i Värmland den 3—9 mars	4
Interpellationer:	
av herr Siegbahn ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel, m. m.	8
av herr Hedblom ang. verksamheten vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students	10
Onsdagen den 15 mars	
Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt	14
Om ändring i § 27 riksdagsordningen	22
Viss ändring av bestämmelserna angående traktamentsersättning för riksdagsledamöter	25
Anslag under elfte huvudtiteln:	
Om personalförstärkning vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion	26
Viss utvidgning av ungdomstandvården, m. m.	28
Om ändrade grunder för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler	32
Ny ölförsäljningsförordning, m. m.	33
Försäljning av obeskattade varor på tullflygplats	35
Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst	39
Om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri	44
Om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.	45
En allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.	47
Åtgärder till främjande av bostadssparandet	50
Föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada	53
De allmänna barnbidragen, m. m.	54
Rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning	56
Statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.	64

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 15 mars	
Konstitutionsutskottets memorial nr 6, ang. uppskov med beslut över vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen	14
— utlåtande nr 7, ang. uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen	14

	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna	22
— nr 9, om ändring av 27 § riksdagsordningen	22
— nr 10, om viss ändring av traktamentsbestämmelserna i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande	25
— nr 11, ang. rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunalnämnd	26
Statsutskottets utlåtande nr 11, ang. utgifterna under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	26
— nr 37, ang. anslag å kapitalbudgeten: socialdepartementet	32
Bevillningsutskottets betänkande nr 10, ang. ny ölförsäljningsförrättning, m. m.	33
— nr 11, ang. försäljning av obeskattade varor på tullflygplats ..	35
— nr 16, ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst	39
— nr 25, ang. anstånd med inbetalning av skatt	44
Bankoutskottets utlåtande nr 4, om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri	44
— nr 5, om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.	45
— nr 6, ang. ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag	47
— nr 7, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	47
— nr 8, om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.	47
— nr 9, om utvidgad rådgivnings- och konsulentverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor	50
— memorial nr 10, ang. överförande till riksdagsbiblioteket av huvudmannaskapet för registret till riksdagstrycket	50
— utlåtande nr 11, ang. åtgärder till främjande av bostadssparandet	50
Första lagutskottets utlåtande nr 14, ang. fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus	52
— nr 15, ang. upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst	52
— nr 16, om översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman	52
— nr 17, ang. ändring i skattestrafflagen	52
— nr 18, om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada ..	53
Andra lagutskottets utlåtande nr 10, ang. de allmänna barnbidragen, m. m.	54
— nr 13, ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälningsplats och destruktionsanläggning	56
— nr 16, ang. en gemensam trafiknykterhetslag för samtliga trafikområden	64
— nr 17, om ändrad lydelse av 1 § förordningen angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet	64
Tredje lagutskottets utlåtande nr 8, ang. viss ändring av lagen om fiskevårdsområden	64
Jordbruksutskottets utlåtande nr 9, ang. försäljning av vissa kro-noegendomar, m. m.	64
— nr 10, ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.	64
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, om stimulerande av förslagsverksamheten inom den allmänna civilförvaltningen ..	70

Fredagen den 10 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1961 den 8 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 41,

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

O. Malmborg   *K. G. Ewerlöf*

Gustaf Svensson   *Georg Branting*

År 1961 den 8 mars sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna

sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 43,

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

O. Malmborg

K. G. Ewerlöf

Gustaf Svensson

Georg Branting

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att innehållet av protokollet skulle delgivas riksdagens kansliliderade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till den skrivelse, som borde till Konungen avlätas.

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av närslutet läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om sjukledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 10—den 30 mars 1961.

Bertil Moqård

Härmed får jag intyga, att f. kyrkoherden, riksdagsmannen *J. A. Bertil Moqård*, Maltesholmsvägen 180, Vällingby, på grund av sjukdom är förhindrad utöva riksdagsmannauppsdraget under ti-

Ang. viss förutsättning för militärmanövern i Värmland den 3—9 mars

den den 10 mars—den 30 mars 1961.
Intygas på heder och samvete.

Vällingby den 7 mars 1961

Curt Widman

leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1961/62 av underskottet för luftfartsfonden; och

nr 87, i anledning av väckta motioner om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 88, till Konungen i anledning av väckt motion om viss ändring i kollektkungörelsen.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 89, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 32 med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. viss förutsättning för militärmanövern i Värmland den 3—9 mars

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Öhmans interpellation angående viss förutsättning för militärmanövern i Värmland den 3—9 mars, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Öhman frågat mig, om vinterns stora militärmanöver i Värmland kommer att genomföras under den förutsättningen att svenska truppförband utrustas med atomvapen.

Det är allmänt känt, att det i vår omvärld finns kärnladdningar av olika slag och för skilda uppgifter, t. ex. för taktiska uppgifter i markstrid. Vi måste därför utgå från att kärnladdningar kan komma till användning mot oss bland annat i ett sådant sammanhang, om vårt land skulle angripas. Det är med hänsyn härtill nödvändigt, att svenskt befäl och svensk trupp erhåller utbildning rörande skydd mot dylika stridsmedel. Vi måste lära oss det taktiska uppträdande, som framtvings av att en angripare kan sätta in kärnladdningar i en markstrid. För att all personal skall erhålla likvärdig utbildning, förutsättes därför i övningar, där två styrkor deltar, att de växelvis utsettes för bekämpning med kärnladdningar. Nu äro förutsättningar har tillämpats vid bland annat fjolårets stora övningar och den kommer att gälla även framgent. Som svar på den av herr Öhman ställda frågan, om vinterns militärmanövrer genomföres under den förutsättningen att svenska truppförband utrustas med atomvapen, kan jag svara nej.

Ang. viss förutsättning för militärmanövern i Värmland den 3—9 mars

Med detta, herr talman, har jag besvarat den av herr Öhman ställda frågan.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det svar jag fått på min fråga. Jag måste emellertid säga att jag inte finner svaret tillfredsställande.

Statsrådet framhåller som nödvändigt att svenskt befäl och svensk trupp erhåller utbildning rörande skydd mot kärnvapen. Härför fordras, uttalas det i svaret, att då två styrkor deltar, dessa växelvis utsättes för bekämpning med kärnvapenladdningar. Statsrådet förnekar emellertid att vinterns militärmanövrer genomföres under den förutsättningen att svenska truppförband utrustas med atomvapen.

Jag vill då erinra om att i Värmlands Folkblad, som ansluter sig till regeringspartiet, den 17 februari kunde läsas följande: »Det fridfulla Loka brunn blir den 3—9 mars bas för största vinterkriget i Sverige i år. Närmare 6 000 man — 3 000 på A-sidan — slåss under förutsättning att båda parter har atomvapen.»

Några dagar tidigare hade chefen för krigshögskolan i anslutning till de militära stabsövningarna i Månkarbo offentligt förklarat: »Man förutsätter givetvis att fienden har kärnvapenutrustning men att även försvararna har sådan.»

Försvarsministern förklarade med anledning härav i ett tidningsuttalande att han endast givit stöd åt sådana övningar som är avsedda att utveckla skydd mot verkan av atomvapen. Statsrådet förklarade dessutom att han skulle ta kontakt med chefen för krigshögskolan och kontrollera riktigheten av de uppgifter som stått i pressen. Det vore önskvärt att statsrådet i samband med denna debatt ville upplysa allmänheten om resultatet av den kontroll som utlovats. Genomfördes stabsövningarna i Månkarbo under förutsättning att även försvararna var utrustade med kärnvapen?

När nu statsrådet förnekar att förutsättningarna för vinterns militärövningar är att både den försvarande och den an-

fallande sidan har kärnvapen, måste jag citera Sydsvenska Dagbladet, som skildrar kriget i Halland: »Vid 5-tiden på eftermiddagen fälldes en atombomb modell 'ägg' från B-sidan innanför A-sidans linjer. Det blev som väntat stort manfall bland den anfallande fienden men inte värre än att denna dock kunde ta sig över» — det gällde övergång av Nissan.

Skribenten blir småningom allt mer lyrisk i sin skildring av atomkriget: »Flygets insats blev under måndagen minimal på grund av att en tät dimma så gott som hela dagen låg över slagfältet men frampå eftermiddagen tittade vårsolen fram över det s. k. vinterkriget och atombombens eldsflamma tävlade i sitt sken mot den dalande bleka solskivan allt under det bombens svamp steg mot skyn och strödde sitt dödande gift över den anfallande fienden.»

Försvarssidan, d. v. s. den svenska sidan, har alltså atombomber till förfogande och använder dem mot den anfallande sidan. Hur kan då statsrådet förneka att förutsättningen för manövrerna är att svenska truppförband utrustas med atomvapen?

Vad som här kommit fram visar enligt min mening hur berättigad min fråga var. Talet om att övningarna endast går ut på att träna skyddsåtgärder tjänar tydligen endast syftet att dölja vad militära myndigheter i verkligheten sysslar med, nämligen förberedelser för atomvapens införande i vår försvarsmakt.

Även försvarets forskningsanstalt påstår sig endast bedriva skyddsforskning, men i verkligheten pågår jämsides med skyddsforskningen grundforskning, som öppnar vägen för en ganska omedelbar konstruktion av atomvapen.

Jag måste dra den slutsatsen att planerna tydligen går ut på att både atombomb och manskap skall vara förberedda, tills riksdagen 1963 tar avgörande ställning till hela denna allvarliga fråga. Det är därför enligt min mening, herr talman, nu viktigare än någonsin att folkopinionen mot kärnvapnen förstärkes och hindrar att de hittills mörklagda planerna blir förverkligade.

Ang. viss förutsättning för militärmanövern i Värmland den 3—9 mars

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag tror att herr Öhman gör det misstaget att han när det gäller våra övningar försöker att identifiera styrkorna A och B med någon nation, t. ex. med vår egen. Det kan man ju göra i skildringar i tidningspressen. Om vi i verkligheten har en manöver med låt oss säga 40 000 man — som vi hade i höstas och som jag själv följde mycket noga — och delar upp den stora truppen i två delar — A och B — och har övningar så realistiska som möjligt, kan det väl inte vara oriktigt, om man vill utbilda de in kallade beredskapsmännen, att man låter båda sidorna försöka lära sig att undvika de svåraste effekterna av fällda atombomber genom spridning och på annat sätt. Jag har accepterat detta, och jag kan inte se hur vi skulle kunna lära vår trupp att skydda sig mot atomvapen, om man inte medgav denna användning växelvis av atomvapen i övningssyfte.

Den andra saken, som herr Öhman tar upp, sammanhänger med ett uttalande som chefen för krigshögskolan gjorde för någon månad sedan — ett uttalande som närmast tydde på att vi utbildade officerarna att lära sig att använda en svensk kärnladdning. Jag undersökte, sedan jag fick min uppmärksamhet fäst vid detta uttalande, vad det var fråga om, och man kan inte klandra chefen för krigshögskolan av den anledningen att det vid den tidpunkten faktiskt inte fanns några som helst klara direktiv i denna fråga. Ansvar för detta faller helt på mig. Det hade aldrig aktualiserats för mig att det fanns något behov av sådana direktiv, men när jag fick min uppmärksamhet riktad på saken genom tidningspressen tog jag upp den, och den oklarhet som då fanns är nu undanröjd.

Men därifrån till att förbjuda den användning i övningssyfte av atombomb som har pågått i flera år, nämligen på det sättet att man låter de båda deltagande övningsstyrkorna, både A-styrkan och B-styrkan, bli utsatta för sådana anfall, är det långt — jag kan inte se att man kan undvika sådana övningar. Vill vi utbilda vår trupp att skydda sig, måste vi förfara på det sättet.

Sedan vill jag gärna passa på tillfället att understryka att när chefen för den avdelning på forskningsanstalten som sysslar med skyddsforskning gör klara uttalanden i pressen att det bara bedrivs skyddsforskning, kan jag garantera att han talar sanning. Detta står under regeringens direkta kontroll, och vi följer mycket noggrant de beslut i denna fråga, som är fattade i riksdagen.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag har verkligen svårt att förstå varför man skall träna försvararna i en strid med atomvapen mot en tänkt fiende. Man kan väl inte träna upp sin förmåga att skydda sig mot en atombomb genom att använda den emot en tänkt anfallande styrka.

Herr statsrådet säger att det som skedde i Månkarbo berodde på bristande direktiv. Där förutsatte man att båda sidor skulle vara utrustade med atomvapen. Men nu har direktiven kommit, säger statsrådet. Då frågar jag: Är det inte detsamma som sker i militärmanövrerna, där också bägge sidor enligt herr statsrådets svar skall vara utrustade med atomvapen?

Herr statsrådet ANDERSSON:

Nej, skillnaden är den, herr Öhman, att tidningsuppgifterna gällde frågan om vi skulle utnyttja ett svenskt atomvapen. Här är det inte fråga om den saken, här är det bara fråga om tänkta anfall. Förstår inte herr Öhman hur farligt det vore att vid manövrerna identifiera någondera sidan som Sverige eller något annat land?

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag har ju redan läst upp ett citat av chefen för krigshögskolan där han säger, att man givetvis förutsätter att fienden har kärnvapenustrutning men även att försvararna har sådan. Och det är ju det som sker vid manövrerna, exakt detsamma!

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bankokskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 563.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 49, angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.;

nr 59, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1961/62;

nr 60, angående anslag för budgetåret 1961/62 till studiehjälpsnämnden;

nr 61, med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m.;

nr 62, med förslag till lag om handräkning vid taxeringsrevision; och

nr 64, angående anslag för budgetåret 1961/62 till provinsialläkarväsendet.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 6, angående uppskov med beslut över vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen;

nr 7, i anledning av väckta motioner angående uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen;

nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna;

nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring av 27 § riksdagsordningen;

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring av traktamentsbestämmelserna i stadgan om ersättning för

riksdagsmannauppdragets fullgörande; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner angående rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunalnämnd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny ölförsäljningsförordning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst; samt

nr 25, i anledning av väckta motioner angående anstånd med inbetalning av skatt;

bankokskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri;

nr 5, i anledning av väckta motioner om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.;

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag;

nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

Interpellation ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel, m. m.

nr 8, i anledning av väckta motioner om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna m. m.;

nr 9, i anledning av väckta motioner om utvidgad rådgivnings- och konsultverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor;

nr 10, angående överförande till riksdagsbiblioteket av huvudmannskapet för registret till riksdagstrycket; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till främjande av bostadssparandet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus;

nr 15, i anledning av väckta motioner angående upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst;

nr 16, i anledning av väckt motion om översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman;

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående de allmänna barnbidragen, m. m.;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning;

nr 16, i anledning av väckt motion angående en gemensam trafiknykterhetslag för samtliga trafikområden; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bi-

drag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om stimulerande av förslagsverksamheten inom den allmänna civilförvaltningen.

Interpellation ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel, m. m.

Herr SIEGBAHN (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För någon tid sedan meddelade medicinalstyrelsen, att alla läkemedel innehållande fenacetin lagts under recepttvång. Detta innebär bl. a. att flertalet av de vanliga huvudvärkspulvren och smärtstillande medlen inte längre fritt kan köpas på apotek.

Beslutet har bland allmänheten väckt kritik och riktat uppmärksamheten på hela frågan om läkemedelsförsäljningen.

Ur den enskildes synpunkt kan det ytligt sett möjligen te sig fördelaktigt om ett läkemedel sätts på recept. Sedan ett sådant erhållits får han ju 50 % rabatt på den del av priset som ligger över 3 kronor. Mot detta måste emellertid sättas väsentliga nackdelar. Han tvingas för varje sådant inköp söka läkare. I den mån han är personligen någorlunda känd av en sådan respektive om det rör sig om ett relativt ofarligt läkemedel, är det möjligt att ifrågavarande läkare accep-

Interpellation ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel, m. m.

terar att redan efter en telefonpåringning från den sjuke telefonera in receptet till ett apotek. Apoteket debiterar vid utlämnandet läkarens arvode, vilket vanligen uppgår till 3 kronor, men drar samtidigt av rabatten. Om det rör sig om ett läkemedel, som kostar t. ex. 4 kronor får därför patienten betala kronor 6:50, d. v. s. 60 % mera än om han direkt kunnat köpa artikeln på apoteket. För den händelse han anser saken värd detta kan han dock vända sig till sjukkassan och få tillbaka 75 % av läkararvodet, varvid hans kostnader för läkemedlet stannar vid kronor 4:25.

I alla andra än de här nämnda fallen måste emellertid läkaren först undersöka patienten innan han skriver ut ett recept. Härvid uppkommer ett läkararvode på omkring 25 kronor, eller om det gäller hembesök minst det dubbla beloppet. Inom vissa gränser får emellertid den sjuke även här ersättning av sjukkassan med 75 %. Under alla förhållanden fördyras emellertid läkemedlet väsentligt, ofta med åtskilliga hundra procent.

Utöver dessa kostnader i reda pengar för den enskilde måste man självfallet även räkna med allt det besvär och de indirekta kostnader han åsamkas genom läkar- och sjukkassebesök.

För samhället som helhet tillkommer den extra belastning som uppstår för läkarna och vilken betalas av den enskilde och det allmänna tillsammans. Läkemedelsförbrukningen har visat en mycket kraftig ökning under senare år. Försäljningen beräknas 1939 ha uppgått till omkring 60 miljoner kronor och hade 1957 stigit till 320 miljoner kronor. När läkemedelsreformen genomfördes 1954 uppskattades statens kostnader för subventioner till 35—40 miljoner kronor årligen. I dag uppgår de till omkring 90 miljoner kronor.

Denna utveckling är säkerligen inte utan positiva sidor. Det har under de senaste åren tillkommit en hel del läkemedel, som blivit av utomordentligt stort värde för sjukvården såsom antibiotika men vilka ställer sig förhållandevis dyra. Även en kvantitativ ökning av läkemedelskonsumtionen kan väsentligen antas

motsvara en förbättrad vård av de sjuka, men den stora kostnadsökningen sammanhänger även i betydande utsträckning med utvidgningen av recepttvånget.

Kontrollen av läkemedel åvilar medicinalstyrelsen. Denna är av två olika slag eller kanske rättare sagt baserar sig på två olika bemyndiganden. Det första, som utgör den traditionella grunden för medicinalstyrelsens verksamhet på detta område, omfattar olika gifter enligt giftstadgan. Utgångspunkten här är att sådana läkemedel som innehåller gifter, vilka kan medföra dödlig fara för den mänskliga organismen, skall få köpas endast mot recept. För något tiotal år sedan erhöi medicinalstyrelsen emellertid även bemyndigande att lägga andra läkemedel under recepttvång. I sådana fall skall emellertid den vidtagna åtgärden anmälas till inrikesdepartementet, vilket kanske visar den tveksamhet man inom regeringen hyste inför denna utvidgning av läkemedelskontrollen. Vad som aktualiserade frågan synes ha varit tillkomsten av antibiotika. En även ganska flitig användning av sådana betraktades väl inte som i och för sig farlig för människokroppen, men man var orolig för den resistens, som olika mikroorganismer kunde förvärva mot dessa läkemedel vid onödigt begagnande.

Det är med stöd av sistnämnda bemyndigande som medicinalstyrelsen lagt läkemedel innehållande fenacetin under recept. Av artiklar i medicinska tidskrifter och offentliga uttalanden av läkare att döma synes bakgrunden till åtgärden vara att man funnit att vid en mycket hög konsumtion av fenacetinhaltiga preparat under en lång följd av år vissa skador på njurarna kan uppstå, vilka i något fall kan förmodas ha haft dödlig utgång.

Om bakgrunden till beslutet i förevarande fall är någorlunda riktigt tecknad och om den kan anses representativ för de normer, som är vägledande för medicinalstyrelsen, har man anledning att ifrågasätta om inte en omprövning av hela frågan om läkemedelskontrollen kan vara befogad. Vissa risker löper människan på olika områden i livet. Vi vet att vanligen flera människor per år omkom-

Interpellation ang. verksamheten vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students

mer i fjällolyckor, men har för den skull någon krävt förbud mot skidåkare att utan kvalificerad skidledare ge sig ut på utflykter? Vi vet att många människor blir nikotinförgiftade, men tobaken har ändå inte lagts under särskild kontroll. Ja, trots att vi vet att tusentals människor årligen drabbas och kommer att drabbas av alkoholskador, ibland även med dödlig utgång, har vi under senare år t. o. m. avskaffat den kontroll, som motbokssystemet innebar.

På alla dessa områden har man sökt lösa problemen genom att dels minska riskerna för olyckor respektive lusten till missbruk, dels öka vårdmöjligheterna. Man har ansett att hänsynen till den överväldigande majoriteten av människorna måste tillmätas större vikt än det förhållandet att några få människor kan råka i svårigheter.

Det kanske är oundgängligt att vissa gifter underkastas den för såväl den enskilde som samhället tidsödande och kostsamma apparat, som receptbeläggningen innebär, men det synes rimligt att man söker hålla denna nere till ett minimum och undersöker, huruvida det inte finns andra vägar, på vilka tillfredsställande resultat kan uppnås. Det är väl inte utan intresse att påpeka att flertalet kulturländer, såsom Schweiz, Frankrike, Storbritannien och Förenta staterna, har betydligt färre artiklar på recept än Sverige. Det finns flera metoder man skulle kunna pröva. Läkemedelsförpackningen skulle kunna förses med beskrivningar, för vilka åkommer de i första hand är lämpliga samt preparatets relativa farlighet. Detta skulle bl. a. medverka till att öka allmänhetens kunskaper om läkemedel. Man kan ge apotekarna vidgade befogenheter och uppgifter och man kanske kan överväga att vid sidan av nuvarande organisation införa ett registreringssystem på apoteken.

Herr talman, under hänvisning till vad jag i det föregående anført anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor.

1. Anser statsrådet, att receptbelägg-

ning av läkemedel av sådan typ som fenacetinhaltiga preparat är önskvärd eller nödvändig?

2. Vilka principer anser statsrådet bör vara vägledande för läkemedelskontrollen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørgsmål finge framställas.

Interpellation ang. verksamheten vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students

Ordet lämnades på begäran till herr HEDBLOM (fp), som anförde:

Herr talman! Ett visst missnöje har uppstått bland eleverna vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students, och en stor del av dem kommer enligt uppgift att lämna institutet innan läsårets slut.

Institute for English-Speaking Students är Stockholms universitets utbildningsprogram i svenskt samhällsliv för utländska studenter. Verksamheten startade i mitten av fyrtioalet och avsåg då studenter med akademisk examen. 1959 vidgades verksamheten till att omfatta även studenter med icke-avslutad akademisk utbildning.

Vad beträffar den yngre årskursen synes orsaken till den för tidiga avgången dels ha varit en olycklig uppläggning av kursplanen, dels det faktum att inte alla elever varit vuxna uppgiften att tillgodogöra sig utlandsstudier. Beträffande den äldre årskursen synes svårigheten ha varit att hitta den rätta nivån vid undervisningens uppläggning, vilket framför allt tycks ha sin grund i elevmaterialets ojämnhet i avseende på förkunskaper och ambitioner.

Vidare har lärarrekruteringen stött på stora svårigheter. Eftersom anlagen inte medger inrättandet av några fasta tjänster är alla som undervisar vid institutet antingen s. k. »extralärare» eller gästföreläsare. Härtill kommer den med hänsyn till det extraarbete det för de flesta

Interpellation ang. verksamheten vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students

innebär att undervisa på ett främmande språk ganska låga arvorderingen.

Någon organiserad kurativ verksamhet förekommer inte vid institutet, som inte heller har resurser att sörja för studenternas fritidssysselsättning. Detta är enligt min mening en allvarlig brist, eftersom dessa studenters intryck av värdlandet och möjligheter till ett verkligt utbyte av sin vistelse här i hög grad är beroende av vad de kan uppleva av svenskt samhällsliv utanför den egentliga undervisningen. Vidare borde det nästan betraktas som självklart att varje gäststudent skall ha någon att vända sig till med frågor av skilda slag, personliga problem, bostadsproblem, juridiska och andra formaliteter i samband med vistelsen i ett främmande land, kontakter av olika slag etc. För denna uppgift finns vid amerikanska och engelska universitet lärare eller särskilda befattningshavare med uppgift att hjälpa och ge råd till utländska studenter. Behovet av sådan personlig rådgivning är sannolikt större för utländska studenter i Sverige, eftersom de inte i någon större utsträckning kan förväntas tala vårt språk.

Andra aktuella problem för undervisningen av utländska studenter här i landet är tillgången på ändamålsenliga och representativa undervisningslokaler, lämplig avvägning av studietidens längd, möjligheterna till samråd med de utländska instanserna vid rekryteringen m. m.

Den kritik som jag här berört får emellertid inte undanskymmas det faktum att

verksamheten vid institutet i stor utsträckning varit framgångsrik. Jag vill också starkt understryka min positiva inställning till idén med internationell undervisning som sådan.

Det är emellertid enligt min mening viktigt att, om statsmakterna delar denna positiva inställning, de också är beredda att ställa sådana resurser till verksamhetens förfogande att fulla värdet av den kan utvinna. God kvalitet är inte bara viktigt för tillfredsställande utbildningsresultat, utan också för Sveriges anseende och good-will i de länder varifrån studenterna kommer.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet inför kammaren lämna en redogörelse för de erfarenheter som hittills vunnits av verksamheten vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students?

2. Planerar man från departementets sida några åtgärder i syfte att utveckla och effektivisera denna verksamhet?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.38.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 14 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § och 32 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 92, till Konungen i anledning av väckta motioner angående fartygsanställas värnpliktstjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 59, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1961/62; och

nr 60, angående anslag för budgetåret 1961/62 till studiehjälpsnämnden.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61, med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåge förslag i fråga om bemyndigande för

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att avyttra fast egendom, till jordbruksutskottet, samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 62, med förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående anslag för budgetåret 1961/62 till provinsialläkarväsendet.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 6 och utlåtanden nr 7—11, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 37, bevillningsutskottets betänkanden nr 10, 11, 16 och 25, bankoutskottets utlåtanden nr 4—9, memorial nr 10 och utlåtande nr 11, första lagutskottets utlåtanden nr 14—18, andra lagutskottets utlåtanden nr 10, 13, 16 och 17, tredje lagutskottets utlåtande nr 8, jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 73, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 564, av herr *Källqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående vissa anslag för budgetåret 1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet;

nr 565, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående vissa anslag för budgetåret

1961/62 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet;

nr 566, av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån;

nr 567, av herr *Olsson, Ernst*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån;

nr 568, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån;

nr 569, av herr *Hedblom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån;

nr 570, av herr *Hedblom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

55, angående åtgärder för avskrivning av vissa studielån;

nr 571, av herr *Larsson, Anton*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51, med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre; och

nr 572, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 15 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från den 13 mars t. o. m. den 21 mars 1961.

Getinge den 13 mars 1961

Eric Mossberger

Riksdagsman *Eric Mossberger* är på grund av sjukdom förhindrad inställa sig under innevarande vecka till riksdagsarbetet, intygas.

Halmstad den 13/3 1961

M. Diamant

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr *Lindahl*, åt vilken kammaren tidigare beviljat ledighet från riksdagsgöromålen till och med innevarande dag, erhöll på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av diabetes gangrän vore sjukskriven till och med den 24 i denna månad, förlängd ledighet till och med sistnämnda dag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 564—569 till statsutskottet,

motionen nr 570 till bevillningsutskottet,

motionen nr 571 till behandling av lagutskott och

motionen nr 572 till jordbruksutskottet.

Vid föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 6, angående uppskov med beslut över vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående uppskov med beslut över vilande förslag om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 178 i första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Hedblom* samt nr 206 i andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del till en senare riksdag under innevarande andrakammarperiod uppskjuta prövningen av det vilande grundlagsförslaget om talmännens rösträtt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna I: 178 och II: 206 måtte för sin del besluta att uppskjuta prövningen av det vid 1960 års riksdag såsom vilande antagna förslaget till ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen till senare riksdag under löpande valperiod till andra kammaren.

Reservation hade avgivits av herrar *Elmgren*, *Damström*, *Olsén*, *Dahl*, *Aspling*, *Spångberg*, *Andersson* i Linköping, *Adamsson*, *Bengtsson* i Halmstad och *Nilsson* i Östersund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 178 och II: 206.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Skälen för och emot att talmännen får rösträtt och skälen för och emot att man skall invänta förslag i frågan från författningsutredningen redovisades tämligen utförligt så sent som i en debatt i riksdagen förra året. Jag har därför för min del ingen anledning att ta upp någon längre debatt, då väl ingenting nytt har hänt i saken.

Tillåt mig, herr talman, på en gång säga, att det naturligtvis finns skäl både för och emot. För mig väger dock skälen för tyngst. Jag finner det orimligt att den valkrets, som utser till riksdagsman en person, som senare väljs till talman, skall berövas den röst i riksdagen som väljarna borde vara berättigade till, den röst som varit valförrättningens innebörd. Att talmannen, som fallet är i de flesta andra parlament, har rösträtt, behöver på intet sätt påverka hans möjligheter att objektivt och opartiskt leda förhandlingarna. Jag finner därför, herr talman, att riksdagen i år bör upprepa sitt beslut från i fjol, att talmannen skall få deltaga i omröstningarna. Den nu föreliggande motionen om uppskov med frågans behandling bör därför avslås.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! I detta ärende är ju rollerna i år ombytta. Genom lottens utslag i konstitutionsutskottet är vad som förra året var utskottets majoritet i år reservanter och tvärtom.

Som redan har sagts av herr Elmgren hade vi denna debatt om talmannens rösträtt i slutet av sommarriksdagen förra året, för knappt tio månader sedan. Det finns kanske under dessa förhållanden ingen anledning att i någon större omfattning upprepa den debatt som då förekom.

Dagens ärende — konstitutionsutskottets utlåtande nr 7 — gäller inte direkt frågan om talmannens rösträtt; det gäller mera indirekt om den vilande grundlagsändring som riksdagen antog förra året, skall slutligt avgöras i år eller inte. Man kan väl dock säga, att det i dag kommer att avgöras om talmannen kommer att få rösträtt i år eller om frågan skall uppskjutas till senare tidpunkt.

Vid riksdagens början tyckte vi att många skäl talade för ett uppskov med det slutgiltiga beslutet i denna grundlagsfråga, och detta har också föreslagits i en motion i andra kammaren av herr von Friesen m. fl. och i en motion i denna kammare som avlämnats av mig. Motionärerna anser att alla skäl talar för ett bifall till motionen och således till utskottets förslag. Vad som än har sagts av herr Elmgren och vad som än kommer att sägas från reservanterna i denna debatt, finner vi att mycket starka skäl talar för ett uppskov. Vi framhöll förra året att detta var en fråga, om vilken författningsutredningen borde säga sin mening. I dag är vi, efter de upplysningar som lämnats, medvetna om, att man inom författningsutredningen tagit upp just frågan om talmannens framtida ställning och funktioner i riksdagen till överläggning. Jag skulle gärna vilja ha svar på några frågor: Vad är orsaken till att reservanterna inte kan lugna sig så pass länge att författningsutredningen får tillfälle att säga sin mening i denna fråga? Finns det för det beslut om talmannens rösträtt, som reservanterna menar skall genomföras, något som helst stöd från författningsutredningens sida? Har man på något sätt hört författningsutredningen eller har man inte?

Jag behöver väl inte framhålla hur det brukar vara. Det är ju väl känt, att en vanlig princip här i riksdagen är att en fråga som är under utredning inte tas upp till avgörande under utredningstiden. Hur många hundra och åter hundratals motioner här i riksdagen är det inte som möter sitt öde på det sätt

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

tet att det blir avslag på dem därför att de väckts i frågor som är under utredning. Jag har t. o. m. många gånger sett att motionärerna sitter med vid utskottsbehandlingen och godtar en sådan motivering.

I detta fall anser däremot reservanterna att motionen skall avslås och detta tydligt av det skälet att frågan är under utredning! Ett avslag på motionen och utskottets förslag skulle vara ett väsentligt avsteg från vanliga principer för riksdagsarbetet.

Man kan säga att frågan om talmannens rösträtt är så enkel att den inte är någonting att utreda, men den argumenteringen kan inte användas eftersom vi nu vet att författningsutredningen har tagit upp denna fråga till grundlig överläggning och utredning. Säkert kan man anta att tankarna är olika inom författningsutredningen i fråga om talmannens ställning och funktioner i den svenska riksdagen i framtiden. Det kan väl inte vara en riktig ordning att nu fatta beslut i den här frågan, när författningsutredningen ganska snart, som det har utlovats, kommer med sitt förslag. Då får man kanske ändra på den här punkten igen.

Ett annat skäl som jag tycker talar för ett bifall till utskottets förslag vill jag redovisa. Vi var väl alla, när denna fråga behandlades förra gången, av den uppfattningen att skälet till att regeringen och regeringspartiet ville genomföra rösträtt för talmannen var den lottmajoritet som uppstod i andra kammaren efter junivalet 1958. Om talmannen finge rösträtt, skulle lottmajoriteten försvinna. Jag uttalade då att detta sannolikt var en felbedömning. Efter ett nytt andrakammarval skulle det med stor sannolikhet inte komma att bli en fortsatt lottmajoritet. Jag förutsade att antingen blir det några röster mer i andra kammaren till den socialdemokratiska sidan eller också till den borgerliga sidan, och på det sättet blev det. När det nu har blivit så att socialdemokraterna tillsammans med kommunisterna har majoritet i andra kammaren, har frågan om

talmannens rösträtt ingen praktisk betydelse. Lottmajoriteten är borta, och vi kanske aldrig mer får uppleva ett valresultat som ger en ny lottmajoritet. Även om man kan erkänna, att det under några år var ett problem med denna lottmajoritet, löser man inget problem genom att vid årets riksdag fatta beslut om talmannens rösträtt. Frågan förfaller inte grundlagsmässigt, om man väntar med beslutet till en senare riksdag under valperioden.

En annan sak som jag tycker man borde ta hänsyn till är den knappa majoritet det blev förra året — bara en rösts övervikt i andra kammaren. Även i år är det att räkna med en knapp majoritet i händelse av ett förnyat beslut. Man brukar många gånger högtidligen tala om samlande lösningar. Med hänsyn till det höga ämbete talmannen utövar och med hänsyn till traditionen kring talmannens uppgift och ställning tycker jag att här borde vara ett tillfälle för en mera samlande lösning än det kan bli vid årets riksdag. Och varför skall man skilja denna fråga från dess stora sammanhang? Det kan jag inte finna vara riktigt.

Av dessa orsaker ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HEDBLOM** (fp):

Herr talman! Efter herr Sveningssons inlägg kan jag fatta mig relativt kort. Jag skulle kunna instämma i åtskilliga av hans synpunkter.

Liksom de föregående talarna finner jag inte anledning att återupprepa de argument som framförts i föregående års debatt om talmännens rösträtt. Det bör dock framhållas, att förra årets reservanter — alltså motståndarna till talmansrösträtt — inte i princip uttalat sig emot att talmannen tillades rösträtt. Man påtalade endast att en sådan reform föreslogs, utan att de olika stadganden som reglerar talmännens rättigheter och skyldigheter gjordes till föremål för en grundlig översyn i ett sam-

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

manhang. Förslaget förra året hade ju tillkommit i största hast utan en sådan översyn. Möjligheten för talmannen att i samband med röstning motivera sitt ställningstagande hade t. ex. inte berörts. Reservanterna hänvisade då till författningsutredningen, som väntades ta frågan om talmännens ställning under övervägande.

När därför i år konstitutionsutskottets majoritet — alltså föregående års reservanter — nu yrkar på ett uppskjutande av prövningen av det vid fjolårets riksdag såsom vilande antagna förslaget till talmansrösträtt, är det bara ett konsekvent fullföljande av samma inställning som man gav uttryck åt förra året. I år har, såsom herr Sveningsson framhöll, dessutom klart besked erhållits från författningsutredningen, att talmännens ställning är under omprövning. När det kan förväntas, att författningsutredningen inom något år framlägger förslag, som kanske kan innebära nya och viktiga befogenheter för talmannen, som kan medföra, att rösträtt för dem inte kan anses vara lämplig, då framstår ett uppskov med det bekräftande beslutet enligt min mening som i hög grad befogat.

Under de fyrtio år som riksdagen själv har valt sina talmän har de inte ansetts böra vara utrustade med rösträtt. Kan det då verkligen vara befogat att nu — kanske för blott några år — ändra på dessa bestämmelser, som måhända sedan på grund av författningsutredningens förslag åter får ändras till sin tidigare utformning? Mitt svar på den frågan är nej.

Herr talman. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PALM (s):

Herr talman! De borgerliga motionärerna, som vill dröja med ett avgörande i frågan om att ge talmannen rösträtt, har tillgripit långsökta motiveringar. När man tar s. k. förkludanden från författningsutredningen om att vi — som fallet är i Norge — i en framtid kanhända skulle få suppleanter för riksdagsmän-

nen som ett skäl till att inte nu fullfölja grundlagsändringen, förefaller det vara dåligt ställt med sakargumenten.

Den ordning som gäller talmansrösträtten i Norge är för övrigt inte något nytt för vårt land. Redan i den svenska riksdagsordningen under ständsriksdagarnas tid från mitten av 1840-talet till 1866 var det ju sagt, att fyllnadsval skulle ske i den valkrets, där kungen tog talmannen från borgarståndet och bondeståndet. Detta blev sedan bortglömt för snart hundra år sedan, när ständsriksdagen avskaffades. Det är en oriktighet som regeringen nu velat rätta till.

De olika skälen för att ge de svenska talmännen rösträtt torde väl nu ha belysts tillräckligt. Men vad som inte tycks ha framgått tillräckligt klart är den unika ställning som våra talmän intar i jämförelse med vad som gäller i övriga västeuropeiska demokratier. En sådan jämförelse visar nämligen, att talmännen saknar såväl rösträtt som utslagsröst i endast tre demokratier i Västeuropa, nämligen Sverige, Finland och Frankrike. I alla andra länder intar talmannen en helt annan ställning. Så t. ex. har talmännen utslagsröst i brittiska underhuset, Eire och Schweiz. Talmännen har vanlig rösträtt i Belgien, brittiska överhuset, Danmark, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Västtyskland och Österrike. Större befogenheter än i något annat västeuropeiskt land har talmannen i Norge — något som de borgerliga motionärerna borde ha observerat, när de i dag anfört det norska exemplet som ett slagträ mot regeringens förslag att ge talmännen rösträtt. I Norge har nämligen talmannen både rösträtt och utslagsröst.

Blickar vi utanför Västeuropas gränser, finner vi, att talmannen i den amerikanska senaten har utslagsröst, medan talmannen i representanthuset har vanlig rösträtt.

Såväl i det kommunala livet som i de stora folkrörelserna, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Kooperativa förbundet och Svenska

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

arbetsgivareföreningen, har ordföranden rösträtt. Här går Arbetsgivareföreningen längst genom att dessutom ge ordföranden utslagsröst. Denna utslagsröst lär inte störa den objektiva behandlingen av de beslut man har att fatta.

Herr talman! Grupperingen i denna debatt ger ett förbryllande intryck. Att högern så länge det var möjligt stretade emot i rösträttsfrågan är känt, att centern tycks ha funnit sig väl tillrätta i den gemenskapen i dag är att beklaga, men mest överraskande är folkpartiets ställningstagande ett 40-tal år efter det att den allmänna och lika rösträtten genomfördes. Mot den bakgrunden borde folkpartisterna spara på de yviga talen på sina jubileumsfester, när man hyllar gemenskapen med gammalliberalismen på den punkten. Detta om man tar hänsyn till det aktuella uppträdandet i rösträttsfrågan av 1960 och 1961.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm påstår att det är en unik företeelse, att talmännen i det svenska parlamentet inte har rösträtt, och han har redovisat en katalog över de länder, där talmännen har rösträtt. Men denna händelse här i vårt land är väl ändå inte så unik, att man inte skulle kunna vänta tills författningsutredningen framlägger sitt förslag och i detta ärende tillämpa vanliga principer.

Det är inte säkert, herr Palm, att man beslutat om talmännens rösträtt i andra länder utan någon utredning på sätt som meningen är att man skall göra vid detta tillfälle. Att sedan tala om att ordföranden i kommunala församlingar samt olika organisationer och institutioner har rösträtt, det tycker jag är att sänka talmännens ställning. Här gäller det ju den höga post inom riksdagen som talmännen innehar. Det gäller inte något ordförandeskap.

Sedan, om tiden medger, ett enda ord om rättvisesynpunkterna. Jag har inte särskilt stor respekt för dessa rättvisesynpunkter, som skulle bestå i att väljarna i den eller den valkretsen också

skall ha utdelning på sina röster. Denna argumentering faller inför det förhållandet att varken från talmännens eller från riksdagens sida någonsin påstås att här förekommit någon orättvisa eller framställts något krav på en ändring. De som är orättvist behandlade brukar väl opponera sig men så har inte skett i detta fall.

Herr HEDBLOM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Palm fäktar ganska mycket i luften, när han så ivrigt argumenterar mot folkpartisternas inställning i denna fråga. Som jag poängterade i mitt anförande tidigare gäller det ju inte ett ställningstagande i princip till talmännens rösträtt, utan vad vi yrkar på är ju att vi skall avvakta författningsutredningens förslag. Då talmännens ställning i sin helhet kommer att prövas, får man också ta ställning till hans rösträtt.

Sedan drog herr Palm också paralleller med inställningen till rösträttsfrågan i övrigt, den allmänna och lika rösträtten. Jag tycker att parallellen är pressad, minst sagt. På den punkten är ju inställningen från alla demokratiska partiers sida fullständigt klar, föreställer jag mig. Om man här skulle dra fram något exempel på att en inställning från något partis sida varit förvånande under det senaste året vad det gäller rösträttsfrågor, så skulle det vara det socialdemokratiska partiets inställning till en sänkning av rösträttsåldern föregående år.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag angav exempel på hur det står till med ordförandens rösträtt inom de stora intresseorganisationerna, var det med hänsyn till att man tidigare från oppositionshåll menat, att om man gav talmännen rösträtt, skulle frågorna inte få samma objektiva behandling som om han hölls ovanför debatten. Jag menar att när man i intresseorganisationer och kommunala

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

församlingar kan ge ordföranden rösträtt, har detta såvitt jag vet inte påverkat frågornas objektiva behandling. Hela debatten visar bara att det är fråga om viljan att fullfölja den grundlagsändring beträffande talmännens rösträtt, om vilken föregående års riksdag redan beslutat.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Denna fråga har vid detta laget sugit på så mycket som över huvud är möjligt, och det skulle ha kunnat räcka med att ansluta sig till utskottsmajoritetens yrkande. Men, herr talman, jag tycker nog ändå, att herr Palm gör en dygd av nödvändigheten, när han talar om att det skulle vara så nödvändigt med denna rösträtt och när han kommer med jämförelser från samhällslivet i övrigt. Det är dock ganska märkligt att man inte upptäckt detta inom socialdemokratien på 40 år. Herr Palm är ursäktad, han har liksom jag inte suttit så länge i detta hus. Han kan ju stå för sin uppfattning, men hans argumentation är inte övertygande.

För mig framstår det inte som något främmande att ge talmannen rösträtt, men det finns så många andra problem som hänger samman med denna fråga — bl. a. talmannens rätt att yttra sig, att över huvud taget få tillfälle att avge en röstförklaring, problem som vi inte kan lösa i detta sammanhang. När man nu har nöjt sig med det nuvarande tillståndet så länge och det på sin höjd dröjer ett år innan författningsutredningens förslag är färdigt, så att man kan penetrera problemet ur alla synpunkter, tycker jag det är något opåkallat att driva fram denna fråga just nu.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Jag vill inför kammaren bekräfta vad jag tidigare på anmodan har meddelat vid konstitutionsutskottets sammanträde, nämligen att författnings-

utredningen för sina förslag angående en moderniserad författning kommer att ompröva talmannens befogenheter, detta oavsett vilken utgången må bli av den handläggning årets riksdag ägnar frågan om talmans rösträtt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Efter detta meddelande måste jag säga att reservationen förefaller mig ännu mer obegriplig. Det sades nyss, att herr Palms argumentering inte var övertygande. Jag tycker att det inte finns någon argumentering alls från herr Palms och hans meningsfränders sida. När vi nu får klart för oss att det om ett eller annat år kommer att framläggas ett förslag som berör dessa problem — vilken argumentering anför man då för att nu genomföra en ändring som skall existera ett eller två eller tre år och sedan ändras igen? Jag har inte fått klart för mig att det finns något skäl för detta. Jag vill säga till herr Palm och hans meningsfränder, att jag i och för sig inte har någonting emot att talmannen får rösträtt men jag tycker att om man skall genomföra en reform på detta område, som har så många olika aspekter — som det nyss sades här — kan man vänta på den stora författningsreformen, allra helst när vi nu från utredningens ordförande har hört att det kommer att framläggas förslag, även om riksdagen i år konfirmerar fjolårets beslut.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ASPLING (s):

Med anledning av herr Lundströms senaste inlägg skall jag, herr talman, be att för egen del med några ord få belysa frågan.

Det har redan sagts att man kan se detta spörsmål från olika sidor, men det har också sagts att det här gäller en principfråga. Det är klart att vi kan ha olika meningar om principfrågor och har det självfallet mycket ofta i denna

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

kammare. För mig har det alltid framstått som en egendomlighet att talman varit berövad sin rösträtt. Vi har både en förste vice och en andre vice talman. Vi ser dagligen, när vi har plena, att de röstar, och i den händelse vår värderade talman inte själv sitter i talmansstolen utan är ersatt av förste vice eller andre vice talmannen, är de i den situationen att de inte längre kan utöva sin rösträtt. Jag tror inte ämbetets höghet — som det här sagts — skulle på något sätt minska genom att vår värderade talman i denna kammare och talmannen i andra kammaren skulle få den naturliga rätten att avge sin röst.

Det har då sagts att man traditionellt brukar ta hänsyn till om en fråga är under utredning när det gäller förslag av olika slag. Herr Sveningsson anförde det argumentet. Ja, det är klart att man kan säga det, men detta är ju en principfråga. Socialdemokratien anser — och den argumentationen utvecklades mycket utförligt under fjolåret i propositionen likaväl som i kamrarna — att rösträtt och rätt att uttrycka sin mening vid beslutet bör tillerkännas talmannen.

Då har det anförts detta om författningsutredningen. Herr Sandler har som ordförande i författningsutredningen avgivit den deklaration vi nyss hörde. Jag vill fästa herr Lundströms uppmärksamhet på att herr Sandler sade, att oavsett vilket beslut kammaren kommer att fatta i dag, kommer man att pröva denna sak. Ja, det är ju helt naturligt att man kommer att göra det, eftersom hela författningen ligger i stöpsleven och är föremål för en prövning och penetrering. Vi bör komma ihåg att även om författningsutredningen en gång kommer fram exempelvis till ett förslag om att talman skall ha rösträtt, kommer det också att vara en grundlagsfråga som kräver beslut av riksdagen i två omgångar, och det blir också en mycket lång procedur.

Av de skäl, som anförts såväl i fjol som i dag, tycker jag att man inte bör göra denna fråga större än den är. Jag tycker att utvecklingen och omständigheterna i övrigt talar för att vi på den-

na punkt gott kan göra en författningsmässig reform och tillerkänna talman rösträtt. Det framstår för mig som en ganska naturlig sak.

Jag kommer därför, herr talman, att ansluta mig till reservanterna.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr Aspling slutade sitt anförande med att säga att han ansåg det vara en naturlig sak att talmannen skulle ha rösträtt. Vi från utkottsmajoritetens sida kan ju säga att vi finner det vara lika naturligt att man väntar med ett avgörande av denna fråga.

Jag efterlyste i mitt första anförande ett uttalande om anledningen till att man här inte kunnat höra författningsutredningens uppfattning, att man inte kunnat vänta med ett beslut till dess att författningsutredningen uttalat sig. Nu fick vi av herr Aspling här höra, att man bedömer detta som en principfråga och att det alltså inte finns anledning till att invänta ett utredningsresultat utan bara att besluta. Det är klart att man förra året kunde tycka att det fanns något skäl för att riksdagen beslutade som den gjorde med hänsyn till den lottmajoritet, som då fanns i andra kammaren och som inte var så intressant ur någon synpunkt. Men när det nu inte är på det sättet, tycker jag att man skulle kunna ändra sig och inte hålla på att säga att detta bara är en stor principfråga och ingenting annat.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon längre debatt utan vill bara konstatera — med anledning av herr Asplings anförande — att jag ännu saknar varje argumentation med saklig tyngd för att genomföra detta s. k. principbeslut isolerat något enstaka år — kanske tre — innan den stora författningsreformen kommer.

Man gör gällande att detta är en principfråga, men det finns många andra viktiga frågor, som har lagts på is, där-

Om uppskov med beslut över vilande grundlagsändringsförslag angående talmännens rösträtt

för att författningsutredningens skugga har skymtat i bakgrunden. Vi har haft flera betydelsefulla valfrågor, där konstitutionsutskottet varit enigt med motionärerna om det berättigade i de framförda förslagen, men samtidigt uttalat, att frågorna kommer upp i samband med författningsreformen och att man därför bör uppskjuta ett ställningstagande. Det har i nämnda fall även gällt frågor som haft betydelse för förestående val.

Om talmannen får rösträtt under de två eller tre år, som återstår till en kommande författningsreform, spelar nog inte någon större roll, när han har saknat rösträtt i 95 år — eller 40 år räknat från den tidpunkt då han kom att utses av kammaren själv. Däremot är det långt viktigare, att de problem, som hänger ihop med talmännens rösträtt och som herr Torsten Andersson nys belyste så klart, löses i samband med beslutet om rösträtten.

Herr ASPLING (s):

Jag skall inte fortsätta debatten så mycket längre, herr talman, men jag vill yttra ett par ord som replik till de värderade kolleger, som här anfört några synpunkter.

Herr Sveningsson yttrade att han fann att vissa skäl förra året förelåg för en ändring med hänsyn till riksdagens dåvarande sammansättning. Sedan har vi haft ett val och har nu en annan situation. Herr Sveningsson gjorde då gällande, att det argumentet för talmännens rösträtt egentligen bortfallit. Den fråga, som då anmäler sig ganska naturligt, är den: Om valet gett det utslaget att vi befunnit oss i samma situation i år som förra året, skulle herr Sveningsson då ha samma uppfattning, nämligen att det funnits fog för talmännens rösträtt?

För mitt vidkommande vidhåller jag, att det här gäller en principfråga, och därmed övergår jag till herr Lundström. Om herr Lundström kommer att stanna i detta hus — och det utgår jag från att

han kommer att göra — då kommer han att en gång få ta ställning till de många olika förslag, som kommer att läggas fram av författningsutredningen, däribland sannolikt också frågan om talmännens rösträtt. Ingenting berövar herr Lundström rätten att då anföra sin uppfattning lika litet som att göra det i dag. Det finns ju inget skäl för att i detta speciella fall göra gällande, att man föregriper författningsutredningen. Författningsutredningens uppgift är ju såvitt jag förstår att lägga fram förslag, som i väsentlig grad tar upp olika spörsmål om arbetet i riksdagen, valsätt och mycket annat. Dessa förslag får vi ju pröva en gång framdeles. I dag gäller det talmännens röst, och jag vidhåller mitt yrkande med hänvisning till mina tidigare anförda synpunkter att starka skäl föreligger för att man beslutar här om i dag.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag förstår så att säga mellan orden, att herr Aspling vill göra gällande att vi skulle vilja förvägra talmannen rösträtt. Jag vill därför ännu en gång betyga, att vi har ingenting emot att talmannen får sin rösträtt. Jag tror att jag har mina partikamrater bakom mig på den punkten. När författningsutredningens ärade ordförande kommer att lägga papperen på bordet, är vi beredda att helt förutsättningslöst pröva dessa frågor och då också ta hänsyn till alla andra spörsmål, som uppstår i sammanhanget när det gäller talmännens ställning, t. ex. hans rätt att yttra sig och givetvis hans rätt att rösta.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Med anledning av att jag tidigare uttalade att man i någon mån kunde förstå att denna fråga aktualiserades förra året i anledning av den lottmajoritet, som då rådde i andra kammaren, så ställde herr Aspling till mig frågan, om jag inte skulle vilja ge mitt bifall till förslaget om rösträtt för tal-

Om ändring i § 27 riksdagsordningen

mannen under förutsättning att lottmajoriteten fanns även i år. Nej, herr Aspling, så långt sträcker sig inte min förståelse. Jag vill vänta tills författningsutredningens förslag föreligger.

Det var också en mycket teoretisk fråga, som herr Aspling ställde. Jag skulle aldrig kunna tänka mig, att två valresultat blir så lika varandra, att det skulle bli lottmajoritet under två på varandra följande valperioder.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag fattade inte riktigt huruvida herr Aspling möjligen miss-tänkte att jag var motståndare till talmansrösträtten. Det är jag i och för sig inte, jag är bara motståndare till att man skall kasta denna viktiga frågas lösning fram och tillbaka från det ena året till det andra. Därför tycker jag vi skall lugna oss ett slag.

På dagens föredragningslista finns sex punkter som innefattar avslag, d. v. s. uppskjutande på grund av författningsutredningens väntade betänkande. Det föreligger alltså en väsentlig skillnad i behandlingen av olika ärenden.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha varit upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Elmgren begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 72.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning rörande riksdagens medverkan vid förhandlingar mellan staten och intresseorganisationerna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändring i § 27 riksdagsordningen

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring av 27 § riksdagsordningen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 13 i första kammaren av herr *Hedblom* och nr 25 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping hade hemställts, att riksdagen måtte för grundlagsenlig behandling antaga förslag till sådan ändring av riksdagsordningens 27 § att, om någon varde för samma tid vald till ledamot för bägge kamrarna eller till ledamot av endera för två eller flera valkretsar, han skulle vara skyldig att inträda i den kammare eller som ledamot av endera för den valkrets, för vilken val senast förrättats.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 13 och II: 25 icke måt-

te till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Hedblom* och herr *Hamrin* i Jönköping, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **HEDBLOM** (fp):

Herr talman! Till konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 har jag fogat en blank reservation. Jag vill därför med några ord motivera varför jag inte kunnat ansluta mig till utskottsmajoritetens mening.

Liksom herr *Hamrin* i Jönköping gjort i andra kammaren har jag väckt en motion om ändring av 27 § i riksdagsordningen. Denna paragraf stadgar att det vid dubbelval till ledamot av bägge kamrarna eller till ledamot för två eller flera valkretsar ankommer på vederbörande själv att bestämma i vilken kammare han eller hon vill inträda eller för vilken valkrets han eller hon vill anses vara vald till riksdagsledamot. Vi motionärer har ansett att en ändring av 27 § skulle antagas med den innebörden att, »om någon varder för samma tid vald till ledamot av bägge kamrarna eller till ledamot av endera för två eller flera valkretsar, han skall vara skyldig att inträda i den kammaren eller som ledamot av endera för den valkrets, för vilken val senast förrättats».

Jag behöver väl inte upplysa kammaren om att motionens önskemål aktualiserats av ett nyligen inträffat fall men behöver väl inte heller understryka att bakom motionen givetvis endast ligger ett intresse att få den viktiga principfråga, som det här gäller, behandlad och icke någon önskan att penetrera det senaste konkreta exemplet, vars detaljer jag för övrigt har ringa kännedom om. Det måste enligt min mening vara otillfredsställande ur demokratisk synpunkt att den enskilde skall kunna spela ut en valkorporation mot en annan och ha möjlighet att fritt välja och vraka bland olika alternativ. Rimligtvis bör vederbörande vara skyldig att acceptera det färskaste utslaget av folkviljan. När det gäller dubbelval i flera valkretsar bör

Om ändring i § 27 riksdagsordningen

enligt min mening kandidaten inväljas i den valkrets som har det lägsta ordningsnumret. Valkretsarna skall följaktligen vara numrerade i förväg.

Om en valkorporation givit sitt förtroende åt en kandidat genom att nominera honom och han icke senast vid valtillfället avböjt kandidatur, bör han icke senare kunna förklara att han avstår från mandatet för att behålla ett annat mandat, som vederbörande tidigare innehaft. Då en ledamot av denna kammare på stockholmsbänken vid 1960 års andrakammarval invaldes i andra kammaren, höjdes röster för att hon — på grund av ett i vissa avseende överraskande valutslag beträffande fördelningen av mandaten på olika listor inom ifrågavarande partiorganisation — skulle kvarstanna i första kammaren. Hon ansåg emellertid, att det senaste valutslaget borde respekteras. Det skulle vara att vilseleda valmanskåren att icke ta säte i den kammare, till vilken vederbörande senast invalts.

Två olika metoder har tillämpats vid dubbelval. Den ena är den som kommer till uttryck i 27 § riksdagsordningen, den s. k. efterträdaremetoden, som alltså innebär att den dubbelt valde själv har att bestämma i vilkendera kammare han vill inträda eller för vilken valkrets han vill anses vald. Den andra metoden är den s. k. obefintlighetsmetoden, som innebär att den som befunnits vald i en valkrets skall anses obefintlig vid sammanräkning av valseدلarna för den andra valkretsen.

Tvekan mellan de två metoderna har endast gällt kommunala val. Regeringsrätten stannade 1931 i ett utslag för tillämpning av obefintlighetsmetoden, men sedan dess har praxis utvecklats i riktning mot tillämpning av efterträdaremetoden. År 1959 framlades proposition om att efterträdaremetoden skulle tillämpas även vid kommunala val, liksom den enligt 27 § riksdagsordningen tillämpas vid riksdagsval.

Vid debatten i andra kammaren framkom vissa kritiska synpunkter mot denna metod från flera talare, bl. a. från professor *Håstad*. I sitt för övrigt sista

Om ändring i § 27 riksdagsordningen

anförande inför riksdagen framhöll professor Håstad bl. a. att han i hela sitt liv ansett det vara ett odemokratiskt inslag i ett demokratiskt valsystem att en vald person har rätt att bestämma vem som skall bli efterträdare i den krets, där han inte mottar mandat. Professor Wahlund framhöll att han inte ansåg någon av de båda metoderna lämplig att praktisera. Den gången gällde debatten givetvis endast kommunala val och rätten att välja valkrets, men jag vill ge uttryck åt samma principiella inställning när det gäller riksdagsval och den nu enligt riksdagsordningen gällande rätten att välja kammare vid dubbelval.

Jag anser i likhet med herr Wahlund att ingen av de båda metoderna är helt tillfredsställande och skulle helst vilja att hela detta problemkomplex kom under förnyad utredning. Detta är, herr talman, huvudmotivet för min blanka reservation. Dessutom vill jag tillägga att utskottet enligt min mening i sin skrivning hade kunnat på något sätt framhålla att de nu gällande bestämmelserna icke är helt tillfredsställande.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Eftersom herr Hedblom inte hade något yrkande kunde jag ha avstått. Jag vill emellertid säga att motionärerna tydligen räknar med tvåkammerssystemets bibehållande. Beträffande sakfrågan anser jag för min del att det vore orimligt att nu slopa efterträdaremetoden, som ju har gällt för riksdagen alltsedan tvåkammerssystemets tillkomst, när vi så sent som 1959 införde den också beträffande kommunala val.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr HEDBLOM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Motionen innehåller inte enbart önskemål beträffande val av kammare vid dubbelval, utan behandlar även möjligheten att välja valkrets. Herr Elmgren berörde alltså inte hela problemställningen.

Även med enkammerssystem och en ny valordning kan problemet kvarstå. Det har diskuterats om mandat, som skulle vara mera lokalt bundna, och regionala mandat. Kanske samma kandidat kunde kandidera på flera håll, både i en lokal valkrets och i en större region?

Jag tror inte att problemet är så lätt, och det är väl värt att utredas.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Det var ett intressant resonemang som herr Hedblom förde, men jag kan ändå inte dela hans uppfattning, att det skall behövas lagstiftas i en fråga som denna. Alla vet vi vad herrar Hamrins och Hedbloms motion syftade på, nämligen att en framstående ledamot av denna kammare ställde upp på en andrakammarvalsedel förra året men sedan vägrade att ta de konsekvenser som följde av att valmännen gav honom sitt förtroende.

Från folkpartiets sida har tidigare i dag hänvisats till författningsutredningen. Det gällde talmansrösträtten den gången, men med lika skäl kan man här säga, att vi även i denna frågan gott kan invänta författningsutredningens förslag; det är nämligen klart att om vi får ett enkammersystem då behöver vi ej heller den lagstiftning som motionärerna förordar.

Även en annan sak säger mig att en lagstiftning är fullständigt överflödigt. Den reaktion som förekommit, inte minst från det partiläger där vederbörande riksdagsman döljer sig, har varit så stark att man troligen inte kommer att upprepa denna historia, som säkerligen får betecknas som ett olycksfall i arbetet.

Sedan kan man naturligtvis förstå att man tycker att det är trevligt att vara kvar i denna trivsamma kammare. Jag begriper också att det är bättre att vara den främste talesmannen här för den meningsriktning som man tillhör, än att vara lillprinsen bland många pretenden-ter på partiledarkronan i andra kammaren.

Väljarna har sagt ja denna gång, men

Om viss ändring av bestämmelserna angående traktamentsersättning för riksdagsledamöter

jag är inte övertygad om att de kommer att gå lika lätt att föra dem bakom ljustet en annan gång. Det är under alla förhållanden onödigt att lagstifta, och därför har jag full förståelse för den linje som utskottet valt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om viss ändring av bestämmelserna angående traktamentsersättning för riksdagsledamöter

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring av traktamentsbestämmelserna i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 15 i första kammaren av herr *Spetz* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i stadgan den 21 januari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, att traktamente beräknades för hel månad eller för dygn med belopp i hela krontal.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen I:15 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag kan inte undgå att säga några ord med anledning av detta utlåtande från konstitutionsutskottet.

Jag vill från början understryka vad som också är utsagt i motionen, nämligen att det här icke är fråga om traktamentenas storlek utan uteslutande om formen för uträknande av traktamentena. Konstitutionsutskottet säger: »Någon ändring i detta beräkningssätt finner utskottet ej påkallad». Hur ligger det då i själva verket till? Jo, de av riksdagens ledamöter som erhåller traktamente får 18 kronor 87 öre per dag i januari, mars och maj månader. De erhåller 20 kronor

89 öre i februari och 19 kronor i april månad. Det är detta förhållande som jag i min motion har tillåtit mig att kalla löjeväckande.

Konstitutionsutskottet säger att detta beräkningssätt används inom den statliga förvaltningen. Jag har i min motion vågat påstå att jag inte tror att det över huvud taget används inom förvaltningen. Jag har under årens lopp innehaft åtskilliga förtroendeuppdrag, för vilka traktamente har utgått enligt de bestämmelser som gäller för statens tjänstemän. Icke någon gång har traktamentet därvid uträknats i öretal, utan det har uträknats per dag eller dygn. Traktamentets belopp har varit olika alltefter det antal timmar eller dagar som använts för uppdragets fullgörande, men man har aldrig använt några öretal.

Vi har ju numera kommit ifrån att räkna med ören. Vi deklarerar icke några ören utan för ut våra inkomster i hela kronor. Det förekommer heller inte längre några öretal på våra skattsedlar, utan beloppen är angivna i hela krontal. När det gäller riksdagsmännens traktamenten skall emellertid ett antal tjänstemän på riksdagens ekonomibyrå åtminstone tre månader under året, alltså för januari, oktober och december, sitta och räkna ut hur mycket ett månadsarvode utgör när det blir dividerat med det antal dagar som månaden innehåller och multiplicerat med det antal dagar som riksdagsmännen har varit här i Stockholm. Därvid kommer man kanske fram till ett belopp av 369 kronor 81 öre eller någon annan summa med öretal. Jag tycker verkligen att det starka utskott som man allmänt anser att konstitutionsutskottet skulle vara — det är väl riksdagens mäktigaste utskott, som kan avsätta statsråd och välta regeringar eller i varje fall borde kunna göra det — borde ha orkat med att hitta på ett sätt så att riksdagens ledamöter får traktamenten per dag som utgår i helt krontal.

Jag anser, herr talman, med förlov sagt att det är ynkligt att man inte kunnat lösa denna fråga, men jag har intet yrkande.

Om personalförstärkning vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! När Spetz nu raljerar med konstitutionsutskottet, tycker jag det borde stämma herr Spetz till någon eftertanke, att inte ens någon av hans egna partivänner i utskottet har biträtt den motion som han har avgivit. Ynkligheten måtte alltså vara partimässigt väl fördelad här i huset.

Jag vidhåller, herr talman, att det uttalande som utskottet gör om tillvägagångssättet inom den statliga förvaltningen är riktigt. Jag skulle också vilja säga till herr Spetz, att herr Spetz kan vända sig till kanslideputerade för att få den här saken ändrad. Det behövs inte så väldiga tag som en motion, ty 1 §, 2 mom. i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, är så avfattad, att kanslideputerade har möjlighet att runda av beloppen. Jag vill alltså rekommendera herr Spetz att vända sig till kanslideputerade med sitt resonemang i den här saken.

Jag brukar med intresse lyssna på herr Spetz' inlägg i skattedebatterna, och det brukar vara stora linjer som herr Spetz då presenterar. Att herr Spetz nu har hamnat i med förlov sagt sådana här spetsfundigheter förvånar mig inte.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att konstitutionsutskottets ärade ordförande inte kunde ge något exempel på att man räknar med öretal när traktamenten till statens tjänstemän bestäms.

Sedan vill jag uttrycka den förhoppningen, att de som är ledamöter av kanslideputerade har lyssnat på herr Elmgrens anförande och rättar sig därefter — i så fall har syftemålet med min motion uppnåtts.

Att mina partikamrater i utskottet inte har reserverat sig tycker jag är ganska naturligt, ty det är ju på det sättet, att var vi än sätts i samhället, t. ex. i riksdagen och dess utskott, blir vi ju mer eller mindre miljöskadade.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunalnämnd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Om personalförstärkning vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 331, av herr *Alexanderson*, samt I: 339, av fröken *Mattson*, och II: 392, av fru *Sjövall*, förstnämnda motion såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statens rättskemiska laboratorium, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens rättskemiska laboratorium, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Statens rättskemiska laboratorium: Avlöningar för budgetåret 1961/

Om personalförstärkning vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion

62 anvisa ett förslagsanslag av 1 412 000 kronor;

II. att motionen I: 331, i vad den icke behandlats under I, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 339 och II: 392 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid statens rättskemiska laboratorium skulle inrättas dels en tjänst som laboratorieingenjör i Ag 15 och dels en tjänst som laboratoriebiträde, samt att dels två laboratoristjänster skulle uppflyttas från A 26 till B 1 och dels att även den andra extra laboratorieassistenttjänsten skulle placeras i Ag 13.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Som motionär på denna punkt vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på den synnerligen besvärande, för att inte säga rent katastrofala balansen vid statens rättskemiska laboratoriums rättsserologiska sektion, d. v. s. den avdelning som gör blodgruppsbestämningen i faderskapsärenden.

En del motioner, bl. a. nr 339 i denna kammare, har anslutit sig till yrkanden om personalupprustning, vilka framställdes av medicinalstyrelsen så tidigt som år 1957. Departementschefen har i årets statsverksproposition inte helt kunnat ansluta sig till detta förslag om upprustning, och ändå har det påtalats från många håll, att problemet med arbetsbelastningen vid rättskemiska laboratoriet inte har erhållit en tillfredsställande lösning. Bl. a. riktade både justiekanslern och justitieombudsmannen i fjol förfrågningar till laboratoriet angående faderskapsärendenas handläggning och balansen i fråga om avgivna utlåtanden. Det kan tilläggas att även magistraten i Stockholm har gjort en framställning hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att bringa ned väntetiderna när det gäller utlåtanden i faderskapsmål.

Då utskottet behandlade denna punkt förelåg två skrivelser som justitieombudsmannen överlämnat för kännedom, dels en skrivelse av professor Birger

Broman, dels en skrivelse av medicinalstyrelsen, där man närmare redogör för de svårigheter som rättsserologiska avdelningen för närvarande kämpar med. JO har dessutom påpekat vådorna ur rättsäkerhetssynpunkt av de långa dröjsmålen med fastställande av faderskap, liksom de ekonomiska otrygghetsproblem som uppstår för moder och barn genom att faderskapet fastställs så sent. Hitintills har framför allt rättsäkerhetssynpunkterna dominerat i debatten, men jag tycker att man till dem kan lägga en lika allvarlig synpunkt av mera mänsklig och psykologisk karaktär, nämligen vad de långa väntetiderna kommer att innebära för modern och främst för barnet.

Saken är ju den att det med avdelningens nuvarande personalresurser dröjer i bästa fall sju, i regel åtta månader innan något utlåtande om blodgruppering kan avges. Därtill kommer att barnet måste vara minst fyra månader gammalt innan ett blodprov kan tas. Det leder till att barnet i regel är ett år gammalt innan domstol över huvud taget kan fastställa faderskapet. En ytterligare fördröjning uppstår genom att inte alla parter omedelbart finner sig till blodgruppsbestämning. Ofta måste ny kallelse skickas ut. Det händer också att man tvingas ta nya blodprov på samma person.

Under denna långa väntetid hinner ganska mycket ske. En man lämnas i ovisshet huruvida han är far till barnet, och han kan under vänteåret få sin ansvarskänsla helt uppluckrad och förlora intresset för barnet. Särskilt om det gäller en ung man händer det också att han finner en annan kvinna. Även för modern uppstår problem, i all synnerhet om det råder ovisshet beträffande vem som är far till barnet. Under den långa perioden av osäkerhet kan moderns bindning till barnet försvagas. Hennes benägenhet att lämna bort barnet till fosterhem ökas. Den långa osäkerhetsperioden kan alltså vara mycket ogynnsam för utvecklingen av bägge parter ansvarskänsla gentemot barnet.

Om viss utvidgning av ungdomstandvården, m. m.

Enligt min mening bör sådana mänskligt psykologiska synpunkter på frågan särskilt framhållas. Det är givet att ett äktenskap mellan föräldrarna under dessa förhållanden många gånger äventyras. Problemet bör alltså tas upp på nytt i syfte att underlätta normal familjebildning.

Utskottets i och för sig synnerligen välvilliga skrivning bör ställas mot skrivelsen från rättskemiska laboratoriets föreståndare professor Broman. Han framhåller att de personalförstärkningar som ägt rum under budgetåret 1960/61 medger avarbetning av balansen först om 8—10 år. Det är en mycket lång tid, och man får innerligt hoppas att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på området med uppmärksamhet, såsom utskottet säger i sin skrivning, och snarast för riksdagen framlägger de förslag som må erfordras, därest resurserna ändock skulle visa sig otillräckliga. Att resurserna redan nu måste anses otillräckliga trots de senaste förstärkningarna är en rad experter ense om.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 22—104

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 105***Om viss utvidgning av ungdomstandvården, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1961 förordade ändrade grunder för organisationen av folktandvården och för utdelning av stipendier till blivande distriktstandläkare m. fl., dels ock till Bidrag till driften av folktandvården för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman* (I: 430) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Kärlander* och *Svensson* i Stenkyrka (II: 504),

dels ock en inom första kammaren av fröken *Nordström* och fru *Segerstedt Wiberg* väckt motion (I: 438).

I motionen I: 438 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådan ändring av kungörelsen angående statsbidrag till folktandvård, att barntandvården komme att omfatta barn till och med det kalenderår då de fyllde 16 år.

Enligt nu gällande bestämmelser åtnjotes den avgiftsfria barntandvården av barn upp till 15 års ålder.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 430 och II: 504 samt I: 438 godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1961 förordade ändrade grunderna för organisationen av folktandvården och för utdelning av stipendier till blivande distriktstandläkare m. fl.;

b) till Bidrag till driften av folktandvården för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! I motionen 438, avlämnad i denna kammare av fru Segerstedt-Wiberg och av mig, beträffande en utvidgning av barntandvården har vi inte uttryckt oss så kategoriskt, som det korta referatet i utskottsutlåtandet kan ge intryck av. Vi har konstaterat, vilket ju är allom bekant, att barntandvården i ett stort antal tandvårdsdistrikt inte hinnes med till och med den stadgade 15-årsåldern, därför att tandläkarbristen fortfarande är en realitet. Vi är emellertid också underkunniga om att man i andra distrikt — låt vara att de inte är så många och att de är koncentrerade till ett par län — väl uppfyller det uppställ-

Om viss utvidgning av ungdomstandvården, m. m.

da programmet och att man där bedömer det möjligt att också ta hand om 16-åringarna, d. v. s. ungdomar i enhets-skolans sista klass. Man har i dessa distrikt tillräckliga lokaler, och tandläkarna hinner gott med 15-åringarna. De skulle också, enligt tillförlitliga uppgifter, inom det 55-procentprogram, som är reserverat för barntandvården, hinna att ta emot 16-åringarna. Visserligen kan ungdomarna gå till folktandvården, men den är avgiftsbelagd, och där har de inte samma tryck på sig som när de som skolbarn går i skoltandvården.

Stora grupper av ungdomar just i detta sista skoiår, som jag talat om, har väl inte så mycket intresse över för sådana »oväsentligheter» som att se över sina tänder, om inte någon pressar på, och för övrigt är det ju också en ekonomisk fråga för föräldrarna.

Våra i motionen gjorda yrkanden begränsar sig till att man med tanke just på dessa distrikt skulle tillskapa författningenlig rätt att utnyttja de möjligheter som i realiteten står till buds redan i dag. Man bör enligt mitt förmenande rent allmänt ha i minnet att möjligheterna att utöka barntandvården inom den organiserade folktandvårdens ram inte bara är avhängiga av tandläkartillgången. Man måste också beakta den lättnad inom barntandvården som det sjunkande barnantalet snart nog kommer att medföra. Ett glädjande tecken är, att det finns en viss tendens till nedgång i kariesfrekvensen.

Eftersom en utbyggnad av barntandvården — om det också bara blir med en årsklass och endast i vissa tandvårdsdistrikt — ändå innebär ett tuppfjät framåt mot en förbättrad ungdomstandvård, tycker jag, herr talman, utskottets invändningar till trots och trots att vi är medvetna om att frågan inte är komplikationsfri, att önskemålen i vår motion är riktiga. Departementschefen säger att han förordar att medicinalstyrelsen skall bemyndigas att medge förtursrätt för 16—19-åringar inom visst område. Då det nu är möjligt att förverkliga detta, åtminstone till dels, inte bara inom visst område utan inom vissa

områden, ber jag att få yrka bifall till vår motion, som innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av kungörelsen angående statsbidrag till folktandvård att barntandvården kommer att omfatta barn till och med det kalenderår då de fyller 16 år.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Enligt min mening är inte de synpunkter som fröken Nordström har anlagt på frågan riktiga enbart i vissa distrikt, där man har god tillgång på tandläkare, utan också i sådana distrikt, där det på grund av bristande personal råder eftersläpning av vården. Min erfarenhet är att man i vissa fall helt enkelt inte hinner med att ordna tandvård innan barnen blir 15 år. Det är alltså fråga om en eftersatt skoltandvård som — om man kan gå med på vad som föreslagits i motionen — skall bli tillgodosedd under det år då barnet uppnår 16 års ålder.

Det är därför som jag, herr talman, ber att helt kort få instämma i de yrkanden som här har gjorts av den föregående talaren.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vi vet alla hur svårt det är att få tandläkarna att räcka till. Det är det som har gjort att utskottet inte har kunnat gå med på att utsträcka tandvården till 16 år. Det skulle nämligen innebära att ytterligare en årsklass skulle komma under tandläkarebehandling. Då herr Svanström påstår att man genom att utsträcka tiden skulle komma i kapp, tycker jag det är ett underligt resonemang. Ju flera årskullar som skall ha del av tandvården, desto större blir ju svårigheterna, vilket är ganska uppenbart. Den enklaste logik måste säga detta.

Beträffande fröken Nordströms resonemang att man skulle utöka verksamheten endast inom områden där tillgången på tandläkare är stor, är det, såsom fröken Nordström själv har erinrat om,

Om viss utvidgning av ungdomstandvården, m. m.

på det sättet att departementschefen har bemyndigat medicinalstyrelsen att ge förtursrätt åt 16—19-åringar inom visst område. Fröken Nordström har visserligen fäst sig vid att det står »visst område» och inte »vissa områden». Men man får väl läsa fortsättningen: »Förtusättning härför bör dock vara, att ytterligare tandläkararbetskraft kan ställas till förfogande för detta ändamål.»

Det hela beror uteslutande på tillgången på tandläkare. Där tandläkare inte finns — och de finns i de flesta fall inte — kan man inte utsträcka tandvården. Så har vi resonerat i utskottet, och bakom detta står ett enligt utskott. Vi har annars ingenting emot att man kommer dithän, att man kan utsträcka tandvården till högre åldersklasser. Förhållandena nu medger dock inte detta. Kan man emellertid inom området där tandläkare finns utsträcka tandvården, har vi nått vad motionärerna tydligen vill.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVANSTRÖM (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Birger Andersson vill jag säga, att den bristande logik som han spårar hos mig med anledning av mitt anförande väl också kan fattas på annat sätt. Herr Andersson hörde vad jag sade. Det råder brist på tandläkare så att tandvården i regel blir eftersatt och i vissa fall finns det åldersklasser som närmar sig 15 år, vilka man helt enkelt inte hunnit med inom tandvården. Jag anser att det då vore lämpligt att ha ytterligare ett år och därunder avhjälpa de värsta tandskadorna. Det är väl ganska självklart. Jag har praktisk erfarenhet av dessa saker från mitt eget skoldistrikt.

Fröken NORDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hyser alltid den uppfattningen att man inte skall sträcka ut benen längre än fällen räcker. Men då fällen räcker tycker jag å andra sidan

att man skall ha rättighet att sträcka ut benen.

Är det möjligt att förverkliga en utvidgning av barntandvården bör det ske och då bör man inte begränsa sig till »visst område» och under vissa förbehåll.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När det gäller folktandvården har det alltid varit stora svårigheter att få ett tillräckligt antal tandläkare. Det beror naturligtvis på att man byggt ut folktandvården fortare än man utbildat tandläkare.

Det kan nog vara riktigt att vi skall försöka utöka vården till 16-åringar, men då vi inte kan klara ens de lägre klasserna inom vissa områden är det väldigt svårt att tänka sig en sådan utökning.

När jag ser inrikesministern här i kammaren vill jag påtala en annan sak, nämligen att vi i vårt land har många utländska tandläkare och därtill duktiga sådana. Genom de föreskrifter som finns i fråga om folktandvården är det på det sättet, att om en svensk tandläkare söker en tjänst, som innehas av en utländsk tandläkare som inte har svenskt medborgarskap, får den utländske tandläkaren lov att flytta. Det har hänt vid många tillfällen, att man på så sätt blivit av med en tandläkare. Särskilt i de södra delarna av landet har vi många danska och tyska tandläkare. I många fall är de gifta, och även makan är tandläkare.

Om en plats som innehas av en sådan utländsk tandläkare söks av en svensk, måste alltså enligt gällande författning den utländske tandläkaren flytta. Det medför ibland att en klinik får stå tom långa tider på grund av att den som kommer stannar bara en månad eller två och sedan flyttar igen. Jag anser att något bör göras så att en person som är godkänd att utöva tandläkaryrket i Sverige, oavsett om han inte är svensk medborgare, inte hux flux kan köras bort från en plats. De nuvarande bestämmelserna gör det mycket osäkert för utländska tandläkare att utöva sitt yrke här i landet.

Om viss utvidgning av ungdomstandvården, m. m.

Beträffande tandvårdsdistrikten skulle jag vilja säga att de bland annat i det län jag tillhör är alltför små. Om distrikten omfattade hela län hade man möjligheter att flytta över barn från en klinik till en annan. Det finns distrikt där man ligger långt framme, och det finns andra där man inte hinner med på långa vägar på grund av att platserna har stått tomma under lång tid. Vi har därför i vårt län gått in med en framställning till medicinalstyrelsen att få göra distrikten större. Vi vågade inte sträcka oss så långt som till att begära att hela länet inrättades som ett distrikt, men vi föreslog i alla fall indelning i större distrikt. Huruvida förslaget kommer att accepteras av tandläkarna vågar jag inte säga, men om så inte blir fallet har man ändå möjlighet att gå fram en annan väg. I distrikt där verksamheten ligger väl framme kan man ta emot barn från ett annat och låta tandläkaren behandla dem vid den poliklinik där han är anställd. Om man kunde gå med på en sådan omdaning tror jag att vi skulle komma bra mycket längre på det här området än vad vi för närvarande gjort.

Därför, herr talman, borde man nog från regeringens sida gå med på en viss ändring av författningen. Det första som borde rättas till är att utländska tandläkare inte skall behöva stryka på foten därför att svenskar söker deras platser. Vidare bör distrikten göras större. På så sätt skulle man säkerligen nå ett bättre resultat på folktandvårdens område.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag delar den uppfattningen att läget inom folktandvården inte är det mest gynnsamma. Vi önskar alla att det skulle ha varit annorlunda. Bristerna hänger ju samman med den utveckling vi har haft i vårt land. Vi har haft en stegrad efterfrågan på sjukvård allteftersom människornas ekonomi har blivit bättre. Denna efterfrågan har också tagit sig uttryck i stegrade önskemål om tandvård.

När man en gång genomförde folktandvården hade man vissa beräkningar

till grund som ledde fram till att man skulle få en viss fördelning mellan folktandvården och privatpraktiken bland de nyutbildade tandläkarna. Det har emellertid visat sig att folktandvården inte har kunnat dra till sig tandläkare i önskvärd utsträckning.

Det råder utomordentligt stor brist på tandläkare här, och det har gjort att vi inte har kunnat meddela ens barnen i skolåldrarna den tandvård som var förutsatt. Det är för närvarande enbart 60 procent av barnen i åldern 7—15 år som får en mera fullständig behandling. Att i det läget vidga kretsen av de vårdberättigade skolbarnen till att omfatta ytterligare en åldersklass är ju ganska tvivelaktigt. Det betyder att man antingen måste inskränka på den grupp av barn mellan 7 och 15 år som nu får tandvård, alltså de 60 procenten, eller också lita till förhoppningen att folktandvården skall kunna dra till sig ytterligare ett antal tandläkare.

Vad beträffar det senare alternativet hyser vi den förhoppningen att vi skulle kunna få tandläkare för deltidsuppgifter. Därigenom öppnar sig alltså möjligheter till en förbättring, vilket utskottets talesman har framhållit. Vi öppnar möjligheter därigenom att vi överlämnar till medicinalstyrelsen att där så visar sig kunna ske medge tandvård åt skolbarn i åldern över 15 år. Detta är vad fröken Nordström eftersträvar, och vi har öppnat möjligheterna, men vi vågar inte införa någon generell bestämmelse.

Vad sedan beträffar herr Elofssons propå vill jag säga att riksdagen i förra veckan godtog ett vilande förslag till grundlagsändring, som innebär att utländska tandläkare skall få utnännas till tjänst. Beslutet är så färskt att det inte har hunnit ut i författning, men det innebär precis det som herr Elofsson efterfrågar. Vi har alltså två riksdagars beslut i den frågan, och beslutet träder nu i tillämpning.

Beträffande det önskemål herr Elofsson hade angående förenklingar i vår författning har vi också i propositionen anmält att administrativa förenklingar inom folktandvården som de sakkunni-

Om ändrade grunder för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

ga förordar skall övervägas och vi skall försöka vidta de jämkningar som kan befinnas lämpliga.

För att sedan säga någonting beträffande folktandvårdens framtid vill jag nämna att den frågan är nära förbunden med de utredningar och förslag som just nu prövas av Kungl. Maj:t angående fortsatt utbyggnad av våra utbildningsanstalter för tandläkare. Jag skall bara säga att vi i det här ärendet gemensamt med ecklesiastikdepartementet förbereder en proposition som jag hoppas skall kunna föreläggas vårriksdagen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 438; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 106—164

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 165

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Om ändrade grunder för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Birke* och *Sveningsson* (I: 335) samt den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 398), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m., som beviljats fr. o. m. den 1 juli 1961, skulle vara amorteringspliktigt och förräntas efter en räntesats av 5 procent.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 335 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Svärd*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 335 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, godkänna av reservanterna förordad ändring av grunderna för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation som vid denna punkt avgetts av herr Svärd m. fl. I denna reservation föreslås att vid lån som beviljas från och med den 1 juli 1961 skall det icke finnas någon fast del som är amorteringsfri och räntefri, utan det

skall bli amortering och ränta på hela beloppet. Detta är i analogi med vad man på sista tiden gjort med den tidigare räntefria stående delen av egnahems-lånen. Det är en gammal bekant, och jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning att här ta upp en längre debatt i denna fråga. Motsättningarna är ju klara och har varit det länge. Det parti som herr Kaijser representerar har inte velat vara med om att samlingslokaler skall få statligt stöd. Högern vill att de skall belastas med räntor och amorteringar. Alla som något så när känner till svårigheterna att hålla samlingslokaler inser det orimliga i att komma med ett förslag, sådant som i reservationen.

Det räcker med detta, herr talman. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder framkomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Lades till handlingarna.

Ang. ny ölförsäljningsförordning, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny ölförsäljningsförordning, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 16 december 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 8, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) ölförsäljningsförordning; samt

2) förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. och 7 § förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker.

I propositionen hade framlagts förslag till ny ölförsäljningsförordning. Förslaget grundades på ett av 1954 års bryggeriutredning framlagt betänkande i ölfrågan, vari bland annat redovisades nya specialundersökningar rörande malt-dryckernas verkan.

De i propositionen föreslagna bestämmelserna inneburo, att en betydande liberalisering och förenkling skulle genomföras på ölområdet, främst i fråga om utminuterings.

Sålunda skulle det nuvarande omständliga förfarandet för att erhålla tillstånd till utminuterings slopas. Sådant tillstånd skulle i fortsättningen meddelas efter en schematisk prövning utan särskild remissbehandling. Beslutanderätten skulle överföras från länsstyrelserna till polismyndigheterna.

Beträffande utskänkningen av öl skulle i stort sett det nuvarande tillståndsförfarandet bibehållas, däri inbegripet det kommunala vetot. Dock hade vissa förenklingar föreslagits. Sålunda avsåges att tillstånden skulle kunna — liksom inom utminuterings — gälla tills vidare utan tidsbegränsning. Bestämmelserna rörande tillfällig utskänkning skulle moderniseras.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

Ang. ny ölförsäljningsförordning, m. m.

1) de likalydande motionerna I: 542, av herr Bengtson m. fl., och II: 643, av herr Engkvist m. fl., samt

2) de likalydande motionerna I: 543, av herr Bengtson m. fl., och II: 644, av herr Rimmerfors m. fl.

I motionerna I: 543 och II: 644 hade hemställts, att riksdagen måtte vidtaga den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag till ölförsäljningsförordning, att polismyndighets beslut om tillstånd till utminuterung av öl skedde efter nykterhetsnämnds hörande, samt att besvär rätt hos länsstyrelse medgaves över polismyndighets beslut i ölförsäljningsärendet.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 8 måtte för sin del antaga vid propositionen fogade förslag till

1) ölförsäljningsförordning; samt

2) förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. och 7 § förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker; samt

B. att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 542, av herr Bengtson m. fl., och II: 643, av herr Engkvist m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 543, av herr Bengtson m. fl., och II: 644, av herr Rimmerfors m. fl.

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Man kan ställa sig mycket tveksam till förslaget om den liberalisering av ölhandeln som departementschefen lagt fram och som utskottet i stort sett tillstyrkt. Jag vill i första hand göra några anmärkningar till vad som sagts om ölets ofarlighet ur nykterhetssynpunkt. Det sägs av departements-

chefen — och utskottet har anslutit sig till den uppfattningen — att »i första hand konsumeras öl som måltids- eller sällskapsdryck» samt att »dess funktion av alkoholdryck framträder först i andra hand».

Det kan man kanske i någon mån instämma i, men man kan — särskilt när man befinner sig i denna stad — ifrågasätta om i verkligheten ölet kan betecknas som en oskyldig måltidsdryck. Alla de ölkaféer som finns i Stockholm ger ju belägg för en helt annan uppfattning. Ingen människa dricker måltidsdrycker kl. 7 på söndagsmorgonen som det sker här. Och atmosfären kring ölkaféerna är särskilt otrevlig. Framför allt när man har besök av folk från andra länder försöker man undvika att komma i närheten av dessa platser, vilka vi inte ser med någon särskild välvilja här i Stockholm. Detta är ett bevis för att ölet ingalunda är en så oskyldig måltidsdryck som man vill påstå.

Vidare är det tre saker som jag vill peka på. Det är riktigt som utskottet sagt att när ölet används i berusnings syfte sker det som komplement till tabletter och spritdrycker. Men det är också i viss mån en tillväjningsdryck. Det finns ungdomar som börjar med öl och som fortsätter med att gå över till att dricka starkare drycker.

Något som jag aldeles speciellt vill understryka är, att bryggeriutredningens uttalande om ölet är gjort under förutsättningen att detta har den nuvarande styrkan om 2,8 procent. Om man gör ölet aldrig så litet starkare kommer man i en helt annat situation, och då kommer utredningens uttalande inte att gälla längre beträffande ölet som berusningsmedel.

Jag kommer icke, herr talman, att framställa något yrkande, men jag tycker att man kan hysa allvarliga betänkligheter mot att utan vidare ta bort det kommunala vetot. Detta bör ej få passera utan att man säger något om det. Vi har i motionen inte velat bibehålla det kommunala vetot, men vi har velat koppla in nykterhetsnämnderna i större utsträckning än som nu sker.

Jag kan med tacksamhet konstatera att bevillningsutskottet gjort vissa uttalanden som tyder på att det redan nu finns vissa möjligheter till åtgärder mot ölet. Kontrollstyrelsen kan göra framställning till Kungl. Maj:t, när det gäller åtgärder. Vidare skall i tveksamma fall polisen höra nykterhetsnämnden när det gäller tillståndsgivande för utskänkning. Detta vill jag understryka och hälsa med tillfredsställelse, även om jag skulle ha önskat att man vid allt tillståndsgivande skulle ha tillfrågat nykterhetsnämnden. Det är dock inte så stora mängder av tillstånd det gäller, att man inte hade kunnat gå denna lilla omväg också.

Jag vill också konstatera med tillfredsställelse att nykterhetsnämnderna har möjlighet att överklaga beslut om utskänkning av öl. Det är en av de viktiga saker, som vi framhöll i motionen.

Det är endast dessa synpunkter som jag velat framföra, herr talman. Framför allt har jag velat betona att ölet inte kan betecknas som så ofarligt som man vill göra gällande utan att det finns åtskilliga saker som kan inverka ur berusningssynpunkt. Jag är inte heller beredd att underskriva bryggeriutredningens betänkande helt och hållet. Det finns åtskilliga undersökningar i andra länder som inte är slutförda ännu och som kanske kommer att leda till ett annat resultat än vad bryggeriutredningen kommit till.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i de synpunkter herr Bengtson anlade på denna fråga. Men inom utskottet hade vi nog allmänt den uppfattningen att det för att vinna det mesta möjliga som fanns att vinna ur de synpunkter herr Bengtson och jag företräder var lämpligt att utskottet blev enigt. Vi har därför skrivit på det sätt som skett.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Ang. försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 16 december 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 11, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats.

I propositionen hade föreslagits, att butiker för skattefri försäljning till flygpassagerare — s. k. tax-free shops av samma typ som nu förekommo på ett flertal större flygplatser i utlandet — skulle få inrättas på svenska flygplatser med internationell trafik. Försäljningen förutsattes tills vidare endast omfatta tobaksvaror och rusdrycker samt gälla resande till utomnordiska länder.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 544, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 645, av herr *Rimmerfors m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11 om försäljning av obeskattade varor (tobaksvaror och rusdrycker) på tullflygplats; samt

2) motionen II: 646, av herr *Carlsson i Stockholm m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11 angående försäljning av obeskattade varor på tullflygplats.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 11 och med avslag å de likalydande motionerna I: 544, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 645, av herr *Rimmerfors m. fl.*, samt motionen II: 646, av herr *Carlsson i Stockholm m. fl.*, — antaga det vid propositionen fogade för-

Ang. försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

slaget till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats; samt

ett bifall till propositionen skulle innebära.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 544, av herr Bengtson m. fl., och II: 645, av herr Rimmerfors m. fl., ävensom

2) motionen II: 646, av herr Carlsson i Stockholm m. fl., måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförde och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Söderquist*, *Kronstrand* och *Engkvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 544, av herr Bengtson m. fl., och II: 645, av herr Rimmerfors m. fl., samt till motionen II: 646, av herr Carlsson i Stockholm m. fl., måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11.

Herr **SÖDERQUIST** (fp):

Herr talman! I det föredragna betänkandet från bevillningsutskottet förordas bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 11 med förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats. De varor det just nu är fråga om är sprit och tobak. Och med tullflygplats avses våra större flygplatser såsom Bromma, Arlanda och Bulltofta.

Utskottets beslut är emellertid inte enhälligt. Tre ledamöter har reservationsvis yrkat avslag på propositionen och bifall till de i sammanhanget väckta motionerna, vilka har samma yrkande.

Reservanternas motivering är främst, att det kan anses utomordentligt tveksamt om försäljning av alkoholhaltiga drycker över huvud bör få förekomma i samband med flygtrafik. Man har emellertid inte nu velat ta ställning till frågan i hela dess vidd. Motionärerna och reservanterna motsätter sig emellertid under alla förhållanden den utvidgning av denna försäljning, som

Motionärerna anser vidare att de åberopade skälen för den föreslagna rätten till försäljning av skattefri sprit och skattefri tobak är föga bärande. Att sådan försäljning är vanlig här och där i utlandet finner vi inte vara något särskilt starkt skäl för dess införande också i Sverige. Inte heller torde servicesynpunkten — i varje fall inte vid jämförelse med nackdelarna ur nykterhets- och trivselsynpunkt — väga alltför tungt. Att flyghamnarnas ekonomi skulle bli märkbart bättre på grund av de inkomster som skulle tillföras dem genom den föreslagna sprit- och tobaksförsäljningen, torde nog också vara en smula svårt att tro.

Reservanterna framhåller härutöver att inrättandet av den föreslagna försäljningen av obeskattade varor skulle öka de nackdelar för den konkurrerande reguljära handeln, som den redan förekommande skattefria försäljningen av vissa varor i samband med flyg-, båt- och färjresor innebär.

Genom ett beslut i propositionens anda skulle, anser vidare reservanterna, statsmakterna själva medverka till att en ökad kvantitet varor försäljes utan att varuskatt uttages. Detta skulle dessutom, menar man, säkert uppfattas som en orättvisa så till vida att några skulle få ökad möjlighet att undslippa den varuskatt, som alla andra måste erlägga, vilka uteslutande hänvisas till köp i den reguljära handeln.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag skulle till att börja med för kammarens ärade ledamöter vilja framhålla, att den fråga, som avhandlas i den föreliggande propositionen, är en liten fråga. Vidare vill jag understryka, att det här inte gäller någon nykterhetsfråga. Den försäljning av vissa obeskattade varor, som avses komma till stånd skall ju inskränkas till de flygplatser här i landet som har

Ang. försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

internationell trafik. De varor som försäljes får inte konsumeras inom landet. Alltså kan ju en försäljning av dessa varor göra varken från eller till i fråga om nykterhetstillståndet här.

Vidare är det i propositionen utsagt, att denna försäljning endast skall gälla resenärer till icke-nordiska länder. Den internordiska trafiken beröres icke av verksamheten. De flygplatser som departementschefen föreslår skulle bli utrustade med s. k. tax free shops är de svenska flygplatser, som har internationell trafik och inga andra, nämligen Arlanda, Bromma, Torslanda i Göteborg och Bulltofta i Malmö.

Varför har nu departementschefen framlagt denna proposition? Initiativet har tagits av luftfartsstyrelsen och SAS tillsammans. Departementschefen redovisar motiven i propositionen. Han erinrar om att dylika tax free shops — skattefria butiker — numera förekommer på det stora flertalet internationella flygplatser här i världen, däribland också på Kastrup i Köpenhamn, och understryker, efter att ha gjort detta påpekande, att försäljningen av obeskattade varor på flygplatserna kan sägas ha blivit en internationell kutym och att inrättandet av tax free shops på de svenska flygplatserna i och för sig endast skulle innebära att passagerarna där skulle få samma service som utomlands. Det finns ingen anledning att göra några erinringar mot dessa påpekanden. De är riktiga.

Nu menar reservanterna, att inrättandet av denna verksamhet skulle — som det heter i reservationen — öka de nackdelar i konkurrenshänseende för den reguljära handeln som den redan nu förekommande skattefria försäljningen av vissa varor i samband med flyg-, båt- och färjresor åstadkommer. Detta påstående kan näppeligen anses riktigt. Det beror förmodligen på någon missuppfattning av vad det här gäller. Jag vill sålunda påpeka, att de myndigheter som i främsta rummet har att tillvarata de fiskaliska intressena, nämligen generaltullstyrelsen och kontrollstyrelsen, tillstyrkt arrangemanget. Det

är ju vidare inte troligt, att aktiebolaget Vin- och spritcentralen eller Nya systemaktiebolaget skulle få sälja en centiliter mer av sina varor — det är ju dessa bolag det främst här gäller — om dessa anordningar inte kommer till stånd, ty det är väl ingen i kammaren som föreställer sig att en svensk eller utlänning t. ex. här i Stockholm, som ämnar resa till Italien, Amerika eller någon annanstans, i vetskap om att det inte finns någon tax free shop på Arlanda, på vägen dit rusar in på något systembolagsställe i Stockholm och där inköper de önskade varorna. Det gör han naturligtvis inte, ty han vet att så snart han kommit ombord på planet och detta lämnat svenskt område, kan han göra inköpet eller också kan han göra detta på Kastrup i Köpenhamn, där de flesta planen mellanlandar.

Något skattebortfall kan det alltså här inte bli fråga om, och det framgår också av den omständigheten — som jag redan antytt — att de fiskala myndigheterna inte haft några erinringar att framställa. Jag vill även påpeka att luftfartsstyrelsen i sin skrivelse framhåller att den försäljning, som nu pågår på Kastrup, visat sig vara mycket uppskattad av resenärerna och fått stort attraktionsvärde för flygplatsen.

Det är, som sagt, ingalunda någon stor sak, det här gäller. Det är — som bevillningsutskottet framhåller — en serviceangelägenhet i den internationella flygtrafikens intresse. Det är vidare en serviceåtgärd som vidtagits på ett stort antal flygplatser i världen. Det har ansetts lämpligt att vi här i landet förfar på liknande sätt.

Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets förslag, vilket innebär ett tillstyrkande av propositionen.

Herr SÖDERQUIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Hagberg nu anförde vill jag endast säga att det är riktigt att de fiskala myndigheterna inte haft något att invända. Men det gäller skattebortfallet.

Ang. försäljning av obeskattade varor på tullflygplats

Det som reservanterna talar om är nackdelarna i konkurrenshänsende för den reguljära handeln. Herr Hagberg reagerade något på den punkten och anförde att det just nu är fråga om sprit och tobak. Men författningsförslaget rör obeskattade varor i allmänhet, och Köpmannaförbundet har, om jag inte minns fel, avstyrkt förslaget. Förbundet har väl större erfarenhet och större intresse när det gäller konkurrensfrågan än fiskala myndigheter.

Herr **HAGBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att Köpmannaförbundet avstyrkt förslaget, men detta synes ha ägt rum i ett tidigare skede. Kontrollstyrelsen hade som bekant ifrågasatt skattefrihet även för andra varor än sprit och tobak, men på denna punkt har departementschefen varit mer restriktiv och inskränkt sitt förslag till sprit och tobak. Det är alltså endast dessa varor det nu är fråga om, och det tycker jag, att vi skall hålla oss till nu. Skulle det senare komma ett förslag om en utsträckning av den skattefria försäljningen, så blir det en annan fråga, men det är inte den saken, det gäller i dag.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Jag vill helt instämma i de synpunkter som framfördes i herr Söderquists första anförande. Jag vill tillägga att om någonting är oförenligt så är det flygning och alkoholhaltiga drycker. Jag skulle vilja påstå att alkoholhaltiga drycker är någonting som inte bör förekomma vare sig på flygplatserna eller på flygplanen. Serveringen av spritdrycker ombord på långfärdsplanen har visat sig mycket olämplig. Jag tycker därför det är välmotiverat när utskottet framhåller: »Den för flygpersonalen tidskrävande och för passagerarna besvärande försäljningen ombord på flygplanen.» Det är mycket anmärkningsvärt, att personalen skall vara så intensivt sysselsatt med att sälja sprit på flygplanen, att den i vissa fall knappast hinner med andra arbetsuppgifter.

Vad jag tycker är mest anmärkningsvärt är att man i stället för att hävda principen om att inte förena spritdrycker med flygning legaliserar detta samröre genom att medge denna försäljning.

Jag medger att det här — som herr Hagberg yttrade — inte gäller någon större fråga. Men det är en principiell fråga, nämligen att i samband med flygfärder bör sprit inte förekomma vid något tillfälle. På långfärdsplanen får man instruktioner rörande användningen av flytvästar o. d. Jag undrar om en person som förtärt åtskilligt med sprit är kapabel att göra något, om det skulle hända en olycka. Om sprit inte förekom vid flygningar skulle man kanske kunna rädsla en större del av passage-rarna.

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! I anslutning till vad herr Torsten Bengtson anförde om spriten på flygplatser och på flygplan vill jag understryka — jag är dock inte säker på att det behövs — att denna fråga inte har med flygplanens besättning att göra. Propositionen berör naturligtvis inte besättningarna, inte flygsäkerheten som sådan, den ligger helt utanför resonemanget. Vad det här gäller är försäljning av obeskattade varor, sprit och tobak, till passagerare i utländsk trafik, ingenting annat. Det är klart, att man kan säga, att det är otillfredsställande att det säljs sprit på flygplan, och man kan kanske, med hänsyn till den ställning, staten intar inom SAS, förbjuda verksamheten, det är inte alldeles omöjligt. Men vad vinner man med detta? Ingenting alls. Vi vet ju, hurusom alla de stora internationella bolagen, som trafikerar Bromma och i fortsättningen även Arlanda liksom våra övriga internationella flygplatser — Air France, KLM, Swissair, Pan American och allt vad de heter — hur alla dessa företag ju har dylik försäljning ombord på planen. Vi vinner alltså ur nykterhetssynpunkt ingenting med att eventuellt — det är ju

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

dock inte den saken det är fråga om nu — förbjuda denna försäljning på SAS-planen. Vi vinner heller ingenting med att inte upprätta dessa tax free shops, som departementschefen föreslår. Gör vi inte detta, går hela kommersen över på Kastrup och Köpenhamn i stället för på Sverige. Det är klart, att man kan säga att så må danskarna göra, men vi vill hålla på vår linje. Men luftfartsstyrelsen har inte velat föra ett sådant resonemang och inte heller generaltullstyrelsen och kontrollstyrelsen. Jag tycker, som jag sade i mitt tidigare anförande, att det är en riktig ståndpunkt, som dessa myndigheter har intagit.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom upprensning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos

vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 45.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 34, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 46, av herr *Nilsson i Svalöf m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst,

2) antaga i motionerna infört förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, och

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande allmän öppen resultatutjämning, innebärande bland annat rätt till skattefri avsättning å särskilda konton — motsvarande nuvarande skogskonto — vid beräkning av intäkt av jordbruk och av annan fastighet (hyresfastighet);

B) de likalydande motionerna I: 71, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 90, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemstälts,

I. att riksdagen måtte antaga det av 1957 års skatteutredning framlagda för-

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

slaget till förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall samt till anvisningar till densamma, dock med följande ändringar:

dels att som villkor för rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst enligt nämnda förordning måtte gälla, att den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten för skattskyldig uppginge till belopp, som med minst 10 000 kronor överstege den skattskyldiges motsvarande inkomst under det nästföregående beskattningsåret (jämförelseåret),

dels att som villkor för rätt till sådan progressionsutjämning vidare måtte gälla, att deklarationsskyldighet förelegat under jämförelseåret eller något av de två närmast föregående beskattningsåren,

dels att rätt till progressionsutjämning jämväl skulle föreligga vid fallande inkomst, då skattskyldigs till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst från något av de två närmast föregående beskattningsåren minskats med minst 6 000 kronor, och att utjämning då måtte verkställas på så sätt, att den sammanlagda statliga inkomstskatten för det beskattningsår, för vilket den skattskyldige begärde utjämning, och de två närmast föregående beskattningsåren skulle utgöra det belopp, varmed nämnda skatt skulle ha utgått, om inkomsten fördelats lika på de tre beskattningsåren, i enlighet med vad i motionerna anförts, och

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möjligheterna till en fullständig resultatutjämning samt om att härvid i första hand måtte prövas frågan om resultatutjämning genom kontometoden och att förslag i detta syfte skyndsamt måtte föreläggas riksdagen;

C) de likalydande motionerna I: 76, av herrar *Kronstrand* och *Stefanson*, samt II: 89, av herr *Stenberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga

det av 1957 års skatteutredning redovisade förslaget till förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall *dels* med ändringen att gränsen för rätt till utjämning fastställdes till 10 000 kronor, *dels* med kompletteringen att progressionsutjämning även skulle kunna ske vid fallande inkomst och att deklarationsskyldighet skulle hava förelegat antingen jämförelseåret eller något av de två närmast föregående beskattningsåren; samt

D) de likalydande motionerna I: 472, av herr *Katjser*, samt II: 545, av fru *Kristensson* och herr *Björkman*.

De i motionerna I: 34 och II: 46 föreslagna ändringarna i förordningen om rätt till förlustutjämning avsågo, att rätt till förlustutjämning skulle kvarstå, om den som övertagit aktier på grund av arv, testamente eller bodelning överlät dessa till tidigare ägare av aktier i företaget. Vidare hade motionärerna framhållit, att som villkor för rätt till förlustutjämning borde gälla, att deklarationsskyldighet förelegat under förluståret eller under något av de två närmast föregående beskattningsåren.

Det förordningsförslag beträffande rätt till progressionsutjämning, som framlagts i motionerna I: 34 och II: 46, överensstämde med förslagen i motionerna I: 71 och II: 90 utom såvitt avsågo progressionsutjämning vid fallande inkomst, då enligt de nu behandlade motionerna progressionsutjämningen borde förekomma under förutsättning att inkomstminskningen i förhållande till jämförelseårets inkomst utgjorde minst 10 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 34, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 46, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 71, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 90, av herr *Hedlund m. fl.*,

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

3) de likalydande motionerna I: 76, av herrar Kronstrand och Stefanson, samt II: 89, av herr Stenberg m. fl., ävensom

4) de likalydande motionerna I: 472, av herr Kaijser, samt II: 545, av fru Kristensson och herr Björkman,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Kollberg, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo, Magnusson* i Borås och *Stenberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1—3 hemställa, att riksdagen i anledning av de inbördes likalydande motionerna I: 34 och II: 46, I: 71 och II: 90 samt I: 76 och II: 89 mätte

1) antaga det vid motionerna I: 34 och II: 46 fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga det vid sistnämnda motiöner fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning med den ändringen, att 2 § i förslaget erhöUe i reservationen angiven lydelse;

3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t mätte anhåUa, att skyndsamt utredning mätte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning samt att härvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom kontometoden och att förslag i detta syfte skyndsamt mätte föreläggas riksdagen.

Den ändring reservanterna föreslagit i 2 § i det under 2 i reservationen upptagna förordningsförslaget var av redaktionell art.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det ämne som bevillningsutskottets nu föreliggande betänkande handlar om är en gammal bekant. Man bör kanske rent av betona ordet gammal. Motiven för de framstötär som har gjorts på detta område har så många gånger tidigare behandlats här i kammaren, att jag tror att jag kan förbigå den sidan av saken. Jag vill bara göra en liten kort erinran om vad som inträffat under de senaste åren.

Efter mångfaldiga framstötär beslöt riksdagen år 1955 att göra en formlig beställning på en utredning beträffande resultatutjämning när det gäller beskattningen. Detta resulterade i ett förslag av 1957 års skatteutredning. Detta förslag delades upp av finansministern i propositionen år 1959, så att bara en del av det kom i kungl. proposition och blev riksdagens beslut, nämligen den del som gällde förlustutjämning. Det var en detalj så att säga av det mera vidsträckta yrkandet om resultatutjämning.

I fråga om denna detalj hade vi från oppositionens sida anmärkningar på ett par punkter. Det är anmärkningar som vi i dag vidhåller. Där står uppfattning mot uppfattning, utan att vi på ömse sidor har kunnat övertyga varandra i bevillningsutskottet om vad som kan vara rättvist och lämpligt.

Reservanterna begär dessutom en rätt till progressionsutjämning i stort sett i enlighet med de förslag som skatteutredningen lade fram men som departementschefen inte tog upp. Vi har på den punkten enat oss inom oppositionen. Det finns, som kammarens ledamöter kan finna, endast en reservation. Utskottet är delat precis mitt itu. Vi begär till slut att det skall bli en skyndsamt utredning beträffande frågan om en öppen resultatutjämning över hela fältet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gustaf Elofsson*

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

(cp), *Hagberg* (h), *Åkesson* (fp), *Schött* (h), *Ebbe Ohlsson* (h), *Torsten Mattsson* (cp), *Jonasson* (cp) och *Stefanson* (fp).

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Spetz uttalade alldeles riktigt att detta är en gammal beakt. Ledamöterna känner igen de resonemang som förs i skattefrågorna. Resonemangen rör sig ofta om tekniska saker, och det kan vara besvärligt för ledamöterna att följa det i detaljer, men var de stora skiljelinjerna går vet kammarens ledamöter.

Här föreligger nu ett knippe motioner med yrkanden som vi känner igen. Vi hade dem till behandling senast förra året, och jag tror att det är riktigt som herr Spetz säger att det inte finns någon anledning att nu i detalj börja diskutera dessa problemställningar. Vi har delade meningar, och ur motionärernas synpunkt kan det givetvis vara fullt legalt att komma tillbaka år efter år för att försöka övertyga riksdagen om sin mening.

Det som har inträffat sedan förra årets behandling är att hela skatteproblemet har lagts i stöpsleven. Det var ju ett gammalt krav från oppositionens sida att få en sådan skatteutredning. Den gäller beskattning av både fysiska och juridiska personer, och i det sammanhanget blir det tillfälle att ta ställning till de här framförda kraven och åtskilliga andra.

Med hänvisning till utskottets betänkande och våra motiveringar för avstyrkande av de särskilda motionerna och med erinran om den allmänna skatteberedningens tillkomst hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen:

Under överläggningen har yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen. Utskottets hem-

ställan har uppdelats i punkterna 1—4 och hemställan i reservationen i punkterna 1—3. Emellertid har indelningen i punkter av utskottets hemställan och av hemställan i reservationen skett efter olika principer. Viss punkt i utskottets hemställan svarar således icke mot den punkt i reservationens hemställan, som där har samma nummerbeteckning. Vid ställandet av propositioner följer jag till en början den i reservationens hemställan tillämpade uppdelningen, därvid jag ställer proposition särskilt för envar av punkterna i reservationen. Slutligen ställer jag proposition å samtliga de i betänkandet behandlade motionerna i den mån de icke kan anses besvarade genom vad kammaren förut beslutat.

Det i reservationen under 1 upptagna förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst.

Såvitt avsåge förevarande del, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Spetz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16, såvitt avser förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning vid taxering för inkomst

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medels omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 66.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det i reservationen under 2 upptagna förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning.

Såvitt gällde denna del, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16, såvitt avser förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 66.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det i reservationen under 3 upptagna yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en fullständig resultatutjämning.

Såvitt avsåge denna del, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16, såvitt gäller avlåtande till Kungl. Maj:t av skrivelse angående en fullständig resultatutjämning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 65.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Samtliga i utskottets hemställda upptagna motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad kammaren förut beslutat.

Utskottets hemställda bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående anstånd med inbetalning av skatt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att skapa en statlig svensk petrokemisk industri.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 152 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt nr 181 i andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att hos regeringen begära snabbutredning och förslag om ett statligt eller statligt-kooperativt och av utländska oljetrustar oberoende raffinaderi som bas för nya petrokemiska industrier.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 152 och II: 181

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! I fjol yrkade vi på en utredning om skapande av en statlig svensk petrokemisk industri. Redan då påvisade vi den dynamiska utvecklingen av denna industri i andra länder och att även vi borde vara med på ett hörn.

Vidare framhöll vi, att vårt land bör söka befria sig från det totala beroendet av de utländska oljemonopolens dominans, bland annat genom att inrätta ett statligt oljemonopol. Detta skulle, menade vi, utan tvivel också tillföra staten stora inkomster och vara ägnat att säkra vårt oberoende. Vårt beroende av de utländska oljemonopolen var ju som bekant mycket stort under andra världskriget. Det var väl ingen tillfällighet att f. d. socialminister Gustav Möller efter andra världskriget slut uttalade, att det är »ett samhällligt intresse av första ordningen att sörja för att vi inte kommer i en liknande situation ännu en gång».

Bankoutskottet avvisade i fjol vårt förslag, och huvudargumentet var att denna industri är så kapitalkrävande, att man även måste utnyttja utländskt kapital. Nå, efter riksdagsbeslutet i fjol att avslå vår motion blev det som bekant fart på spelet, och Kooperativa förbundet blev ju också utmanövrerat. 100 miljoner kronor utländskt kapital blev tillräckligt för att skaffa en amerikansk jättetrust ett dominerande inflytande över den petrokemiska industri, som uppföres i Stenungsund, och 100 miljoner kronor svenskt kapital finns ju också med i bilden. Det handlade följaktligen då om 200 miljoner kronor. Bankoutskottet ansåg att vi inte kunde uppbringa den summan här i landet, i varje fall kunde inte den svenska staten det. Naturligtvis var det ett sökt argument, därför att det borde icke vara oöverkomligt för vårt rika land att kunna åstadkomma den summan för investering i en dylik industri.

Vi har emellertid återkommit i vår, och nu föreslår vi en snabbutredning och ett statligt eller statligt-kooperativt

Om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m. och av utländska oljetrustrer oberoende raffinaderi som bas för nya petrokemiska industrier. Vi anser att det inte finns något skäl att kapitulera inför vad som har skett utan förmenar att det skulle vara en god demokratisk politik att den svenska riksdagen beslutar om åtgärder, ägnade att befria oss från den dominans, som oljekapitalet redan har fått.

Med hänvisning till det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna 152 i första kammaren och 181 i andra kammaren.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Vi hade även i fjol en motion av ungefär samma innebörd, som inte föranledde någon riksdagens åtgärd. När motionen nu återkommer har det förändrade förhållandet inträffat, att anordningar har vidtagits för en petrokemisk industri i Bohuslän, och det har även varit överväganden med avseende på Hälsingborg, vilka väl inte torde vara helt och hållet avskrivna.

Det rör sig alltså på detta område, och det rör sig i den riktning som bankoutskottet har uttalat sig till förmån för.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 151 i första kammaren av

herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt nr 180 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med syfte att *dels* tillförsäkra samhället ett betryggande inflytande över användningen av naturtillgångar och produktionsmedel och över åtgärderna i fråga om industrilokalisering och finansieringspolitik etc. samt *dels* för att i detta sammanhang också bereda de anställda bättre inflytande inom företagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 151 och II: 180 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Förra onsdagen diskuterades här i kammaren en borgerlig framstöt om försäljning av aktier i det statsägda LKAB. I den debatten uppträdde de borgerliga talarna och argumenterade för nödvändigheten att införa vad man på borgerligt håll kallar ekonomisk demokrati — alltså den baklängesutveckling, som vi skulle ha slagit in på i händelse den borgerliga framstöten skulle ha vunnit riksdagens bifall.

I dag föreligger en motion, som verkligen tar upp problemet om att vidga vår demokrati också till produktionens fält. Den avvisas utan ett enda ords motiveering av såväl de borgerliga representanterna i bankoutskottet som, egendomligt nog, av samtliga socialdemokratiska ledamöter i utskottet.

Jag kan i och för sig mycket väl förstå de borgerliga partiernas ståndpunkt; de har ju att slå vakt om det ekonomiska fåtalsväldet och dess privilegier, om en ordning som innebär att några futtiga procent av folket skall behärska alla ekonomiska nyckelpositioner och om en ordning som innebär att denna försvinnande lilla del av vårt lands befolkning allenarådande skall kunna bestämma hur det skall vara med produktionen utifrån de stora monopolens särskilda vinstintressen.

Om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.

De partier, som har den uppgiften, uppträder ju konsekvent när de yrkar avslag på det förslag som har lagts fram från vårt håll.

Vad är det nu vi har velat åstadkomma? Vi har begärt att riksdagen skulle i skrivelse till regeringen begära en utredning med syfte att dels tillförsäkra samhället ett trygghande inflytande över användningen av naturtillgångar och produktionsmedel och över åtgärderna i fråga om industrilokalisering och därmed sammanhängande problem samt dels för att i detta sammanhang också bereda de anställda ett bättre inflytande än de nu har inom företagen.

Vad jag i detta sammanhang finner uppseendeväckande är som sagt icke de borgerligas ställningstagande utan den ståndpunkt som de socialdemokratiska representanterna intagit. Jag vill erinra om att socialdemokratiska partiet på sin kongress för åtta månader sedan antog ett nytt program, där bl. a. dessa frågor ställes i programtexten, och jag ber att få göra ett par citat ur detta program.

Så här låter det på ett ställe: »Ett växande antal aktieägare har blivit passiva rätetägare, medan det fåtal, som äger stora förmögenheter eller leder storföretag, finansinstitut och branschorganisationer, i sina händer samlat en betydande ekonomisk makt. Den ekonomiska maktkoncentrationen i enskilda händer är oförenlig med den demokratiska jämlikhetens principer. Enskilda ekonomiska intressen uppträder som en maktfaktor i den politiska kampen. De söker påverka opinionsbildningen och den politiska utvecklingen i syfte att bevara och vidga fåtalets privilegier.»

Detta är synpunkter som jag kan ge min anslutning till. Sådant är läget i samhället.

Tillåt mig göra ett annat citat ur samma program: »För socialdemokratien är kravet på ekonomisk demokrati lika självklart som kravet på politisk. De befogenheter, som är knutna till innehav och förvaltning av stora förmögenheter, medför en maktfördelning i samhället, som strider mot detta krav. So-

cialdemokratien motsätter sig en ordning, under vilken äganderätt ger okontrollerad makt, och den bekämpar varje koncentration av den ekonomiska makten i ett fåtals händer. Den vill ge hela folket möjlighet att påverka de beslut i det ekonomiska livet, som avgör produktionens inriktning och produktionsresultatens fördelning. Konsumenternas intressen måste tillgodoses inom hela näringslivet. De anställda måste beredas ökat inflytande inom företagen. Målet är att göra alla människor till likvärdiga medarbetare i uppgiften att förvalta och förkovra de gemensamma produktiva tillgångarna.»

Så långt alltså texten i det nya socialdemokratiska programmet. Jag vill understryka att vår motion ligger helt i linje med vad som har uttalats i detta socialdemokratiska partiprogram. Programmet understryker — liksom vi från vår sida gjort vid många tillfällen, även i det kommunistiska partiets program — att den ekonomiska maktkoncentrationen egentligen är oförenlig med demokratiska principer. Det är väl ändå ganska orimligt att några storföretag och banker enväldigt — utan inflytande från samhällsorganen eller från de anställda — skall få bestämma i frågor som är hela samhällets angelägenhet.

Vi hade trott att det vara ganska självklart, att åtminstone de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet skulle gå in för att någonting borde göras och i varje fall begära en utredning för att få klarlagt, hur det socialdemokratiska partiprogrammet skall kunna genomföras i verkligheten. Så har man inte gjort, men det innebär ju inte att denna fråga skulle vara avskriven för all framtid. I flera årtionden kämpade den svenska arbetarklassen en hård kamp för den allmänna rösträtten för att åstadkomma den politiska demokrati vi i dag har. Nu gäller det att gå ett stycke vidare på demokratiseringens väg att vidga demokratin även till produktionslivet. Den frågan aktualiseras av livet självt med varje dag som går, och den diskuteras mycket intensivt inte minst inom fackföreningsrörelsen

Om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.

och arbetarrörelsen över huvud taget. Vi menar därför att problemet förr eller senare måste lösas.

Låt mig som min mening uttala, att detta bankoutskottets avslagsyrkande är som en skrift i vatten — vi kommer icke ifrån att ta upp frågan och lösa den i positiv riktning.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de motioner som föreligger i ärendet.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag föreställer mig att det inte behöver anföras något annat skäl för utskottets hemställan, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, än en hänvisning till det jättekomplex av frågor som innefattas i de uppräknade kategorierna av yrkanden, vilka delvis redan är föremål för utredning genom olika kommittéer. Om kammarens ledamöter läser igenom motionernas kläm skall det klart framgå, hur fullständigt ohanterligt det vore — om nu frågorna i och för sig behöver utredas — att göra det i form av en samlad utredning beträffande hela paketet, ett paket som ju redan i sina delar är föremål för utredning.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande

nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 493 i första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson* samt nr 571 i andra kammaren av herrar *Börjesson* i Falköping och *Magnusson* i Jönköping, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en allsidig utredning av låginkomstgruppernas situation i samhället, särskilt regionalt förefintliga differenser i näringslivets utbyggnad, med sikte på åtgärder för att främja sysselsättningen, även i glesbygderna, och giva rättvisa inkomster också åt tillbakasatta låglönegrupper.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 493 och II: 571 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det problem som här föreligger har ju den allra största räckvidd. Jag skall dock inte nu gå närmare in på detta verkligt omfattande problemkomplex, utan bara stanna en smula vid det sätt på vilket utskottet har behandlat motionerna.

Jag konstaterar då först, att motionerna syftar till att åstadkomma en allsidig utredning angående låginkomstgruppernas situation i samhället, särskilt regio-

Om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.

nalt förefintliga differenser i näringslivets utbyggnad, med sikte på åtgärder för att främja sysselsättningen, även i glesbygderna, och ge rättvisa inkomster också åt tillbakasatta låglönegrupper.

Utskottet säger — vilket även framhålls i motionerna — att det av det hittills publicerade siffermaterialet inte kan dras några bestämda slutsatser, och så för man ett resonemang lite längre fram i utlåtandet om att det hela nog småningom ordnar sig. Och finner att några åtgärder inte är påkallade.

Vad beträffar motionärernas uppfattning att närings- och lokaliseringspolitikens utformning spelar en viktig roll för inkomstförhållandena, delas denna, heter det i utlåtandet, »i viss utsträckning» av utskottet.

Vad innebär det?

Låt mig säga att jag tycker att utskottet inte uttrycker sig alldeles bestämt. Betyder möjligen orden »i viss utsträckning», att vissa representanter i utskottet delar motionärernas uppfattning, fastän de inte har kommit sig för att säga det tydligt?

Jag kommer så till utskottets sammanfattning, där det sägs: »Denna vidare problemställning är redan föremål för statsmakternas fortlöpande intresse.» Hur sker det? Jo, därom heter det: »Det kan sålunda erinras om det intensifierade arbetet som på detta område utföres av arbetsmarknadsstyrelsen. Vidare vill utskottet påminna om att lokaliseringsfrågorna fattade på nyss antytt sätt är föremål för utredning genom kommittén för näringslivets lokalisering.»

Herr talman! Det som är tyngdpunkten i motionernas framställning är önskvärdheten av att uppta låglönegruppernas ställning till behandling och att komma fram till en förbättring av deras villkor. Det är den saken det gäller. Utskottet säger här till, att det intensifierade arbete, som på detta område utföres av arbetsmarknadsstyrelsen, är någonting som i det sammanhanget bör uppmärksammas. Jag undrar emellertid om arbetsmarknadsstyrelsen, för vars arbete jag har mycket stor respekt, kan utträta så förskräckligt mycket för att lösa frågan

om att utjämna differentieringen i löneläget mellan olika befolkningsgrupper.

Som jag redan nämnt, slutar utskottet med att påminna om »att lokaliseringsfrågorna fattade på nyss antytt sätt är föremål för utredning genom kommittén för näringslivets lokalisering». Jag har därför tittat på lokaliseringsutredningens direktiv — somliga utredningar har ju direktiv och den här utredningen hör till dem — men beröres där på något ställe låglönegruppernas läge? Jag kan inte finna det! Där sägs en hel del om önskvärdheten att ämbetsverk och annan statlig verksamhet decentraliseras, samt att det bör förutsättningslöst utredas vad som kan göras för att stimulera etableringen av företag på olika orter. Allt detta är mycket gott och väl, men själva lönesättningen berörs endast på ett ställe, nämligen i anknytning till propositionen 1952:127, där föredragande departementschefen säger, att lokaliseringsfrågorna bör uppmärksammas, varvid en samordning borde ske med strävandena »att maximalt utnyttja tillgängliga arbetskraftsresurser och stödja utbyggnaden av näringslivet på de platser, där de totala kostnaderna för produktionen är lägst».

Ja, det är väl klart att låglönerna i viss mån skulle kunna utgöra en eggelse vid företagslokaliseringen. Och eftersom arbetskraften är underbetald i glesbygderna, skulle detta stimulera placeringen av företag i sådana trakter! Det är ungefär motsatsen till att motverka orättvisorna.

Herr talman! Detta är således vad utskottet hänvisar till. Om någon kan finna något annat i de direktiv, som gäller för utredningen om den samhälleliga lokaliseringsverksamheten, vore jag tacksam att få veta det, men till dess nöjer jag mig med att konstatera, att detta är det enda som där sägs. Från dessa utgångspunkter kan jag icke finna annat än att den argumentering som har förbragts av utskottet lämnar en bra nog knapphändig information om det man gjort till en fråga av avgörande betydelse.

Under hänvisning till motionerna I:

Om en allsidig utredning rörande låglönegrupperna, m. m.

493 och II: 571 yrkar jag, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att vid utredningar avseende regionala differenser i näringslivets utbyggande måtte beaktas ej blott sysselsättningsfrågor och produktionskostnadsproblem utan även samhällets intresse att bereda låglönegrupperna en med andra likvärdig utkomst.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få erinra om att ett enigt utskott står bakom utlåtandet. Vi har kommit fram till att det inte finns anledning att begära ytterligare utredningar än de som redan är i gång. Lokaliseringsutredningen, som sysslar med dessa frågor, bör väl ändå få avsluta sitt arbete, innan man tar upp problemet till behandling från nya utgångspunkter.

Det efterlystes vad som menades med att utskottet »i viss utsträckning» delade uppfattningen att närings- och lokaliseringens politikens utformning spelade en roll för inkomstförhållandena.

Ja, det betyder ingenting annat än att det väl är riktigt att dessa saker är av betydelse. Men att detta bara är en sida av saken och att det också finns en annan sida, nämligen arbetskraftens rörlighet som är av betydelse. Det gäller inte bara att söka reda ut var man skall lokalisera en näring, utan man skall även ha möjlighet att flytta arbetskraft från ett område till den plats som är mest lämplig för lokalisering. Det är just detta problem som lokaliseringens utredningen har sig anförtrott och vi anser att det, innan den är färdig med sitt utlåtande, inte finns anledning att angripa problemet från de utgångspunkter som upprullas i motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Gentemot utskottets ärade ordförande vill jag bara konstatera, att det ligger så till, att den pågående

utredningen inte är inne på låglönegruppernas problem i annan mån än att det antyds på ett ställe i direktiven, att det spelar en viss roll om det på en ort finns billigare arbetskraft, då detta kan underlätta en lokalisering.

Jag har dock, herr talman, den bestämda uppfattningen, att en utveckling av landsbygdens näringsliv *aldrig* kan på lång sikt stimuleras genom en systematisk underbetalning och undervärdering av landsbygdens arbetskraft. Det är en grund som det inte går att bygga på.

Herr Ewerlöf var inne på någonting som är ganska väsentligt, nämligen frågan om arbetskraftens rörlighet. Det är väl klart, att det inte går i längden att behandla människor hur som helst. Då försvinner arbetskraften och därmed även möjligheterna till företagsamhet. Väntar man med att lösa dessa problem, kommer de att utgöra ett incitament för en fortgående utvandring av arbetskraft från de bygder det här gäller. En mycket viktig förutsättning för att över huvud taget kunna åstadkomma en lokalisering är att man får möjlighet betala folk så att de kan stanna kvar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade att under överläggningen yrkats dels att utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr Nilsson, Ferdinand, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att vid utredningar avseende regionala differenser i näringslivets utbyggande måtte beaktas ej blott sysselsättningsfrågor och produktionskostnadsproblem utan även samhällets intresse att bereda låglönegrupperna en med andra likvärdig utkomst.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. åtgärder till främjande av bostadssparandet

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Ferdinand Nilssons* under överläggningen framställda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr *andre vice talmannen* förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 17.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 9, i anledning av väckta motioner om utvidgad rådgivnings- och konsulentverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor; samt

nr 10, angående överförande till riksdagsbiblioteket av huvudmannaskapet för registret till riksdagstrycket.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. åtgärder till främjande av bostadssparandet

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till främjande av bostadssparandet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 100 i första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och fröken *Nordström* samt nr 127 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en översyn och granskning av nu gängse former för bostadssparande, i syfte att förbättra säkerheten såväl för bostadskonsumenterna som för staten såsom långgivare, samt om övervägande och framläggande av förslag i syfte att ytterligare vidga möjligheterna att öka såväl antalet bostadssparare som dessas insatser.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I:100 och II:127 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herrarna *Schmidt, Boija* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I:100 och II:127, måtte till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts.

Reservanternas hade understrukit motionärernas krav på en mera allsidig prövning av formerna för ett organiserat bostadssparande. En möjlighet, som enligt reservanternas ytterligare borde prövas, vore, att bostadsspararna under rådande knapphetsläge premierades med viss förtur vid förmedlingsorganen samtidigt som en sådan förtur måste lämna företräde för de socialt ömmande fallen. Reservanternas hade vidare ansett, att Kungl. Maj:t borde, i de hänseenden där kommunernas medverkan vore nödvändig för uppläggnings- och organiserandet av bostadssparandet, genom överläggningar med kommunala myndigheter och organisationer intressera dessa för åtgärder i syfte att stimulera och effektivisera bostadssparandet. Det borde också, enligt reservanternas, vara rim-

Ang. åtgärder till främjande av bostadssparandet

ligt, att statsmakterna vid fördelningen av bostadslånen toge särskild hänsyn till olikheterna i bostadssparandets och bostadsbehovets omfattning mellan skilda orter i landet.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Den motion som behandlas här berör två frågor.

Den första frågan gäller säkerheten för delägare i bostadsrättsföreningarna. Den frågan får vi väl anse vara i goda händer för närvarande. Därvidlag har jag som reservant ingenting att erinra mot utskottets utlåtande.

Den andra frågan däremot berör stimulering och effektivisering av bostadssparandet, då närmast den sak som tidigare varit uppe, nämligen frågan om förtur vid förmedlingsorganen under rådande knapphetsläge.

Uttrycket »förtur» kan måhända missförstås. Jag vill därför redan från början understryka, att vi reserverar oss på det klara med att de socialt ömmande fallen måste gå före. Däremot anser vi, att den som presterat ett regelbundet målsparande skall komma före andra, som inte har presterat ett sådant sparande.

Eftersom frågan om bostadssparandet i viss mån är under remissbehandling, är det inte min mening att nu riva upp någon debatt, men jag anser att ärendet är angeläget och vill gärna summera vad som förevarit i denna fråga.

Jag vill då närmast hänvisa till den bostadspolitiska utredningen, som utgick från att målspararna skulle få en viss förtur i bostadskön, men att ett villkor härför skulle vara att insatsen presterats genom långsiktigt sparande i organiserade former, t. ex. lönsparande, och att den motsvarade minst 10 procent av lägenhetens produktionskostnad.

Det kan också vara av intresse att erinra om vad som sades i denna fråga från remissmyndigheterna, då frågan var uppe år 1957 med anledning av motion 464 i andra kammaren från vårt håll. Då gjordes visserligen en del kritiska uttalanden, nämligen från bo-

stadsstyrelsen, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund, men såväl fullmäktige i riksbanken som fullmäktige i riksgäldskontoret ansåg, att motionärernas synpunkter var värda att tagas upp.

Fullmäktige i riksbanken anförde, att målsparandet för bostadsanskaffning borde uppmuntras av det allmänna och att spararna, i den utsträckning så kunde ske utan att övriga bostadssökandes anspråk otillbörligen eftersattes, borde beredas viss förtur till bostäder. Fullmäktige ansåg också, att vägledande anvisningar kunde vara av viss betydelse, och sade sig därför icke i detta hänseende böra motsätta sig motionärernas yrkanden.

Fullmäktige i riksgäldskontoret uttalade, att eftersom det ännu under lång tid icke torde bli möjligt att skapa garantier från det allmännas sida för att bostad verkligen kan erhållas, när den stipulerade sparstationen fullgjorts, så måste stimulansen för den bostadssparande läggas däri, att han, såsom motionärerna förordat, tillerkändes viss förtursrätt framför bostadssökande i ungefär samma situation, vilken icke presterat något sparande.

Nu har ju den utredning som man begärde i hithörande frågor, nämligen utredningen om sparstimulerande åtgärder, lagt fram sitt betänkande. Utredningen yttrar sig i fråga om bostadssparandet på ett sätt, som skulle kunna betecknas kort och gott som »å ena sidan — å andra sidan».

Jag vill inte göra mig skyldig till någon fördelaktig tolkning av utredningens betänkande. Utredningen påpekar bl. a., att de som sparar till en bostad och efterfrågar ett småhus, inte på ett otillbörligt sätt skulle komma att gynnas på andra bostadssökandes bekostnad. Det är väl heller ingen som har ifrågasatt detta. Däremot gör utredningen ett uttalande som jag tycker säger ganska mycket, nämligen: att ett organiserat bostadssparande bygger på förutsättningen att den som sparar i en relativt nära framtid skall kunna erhålla den önskade bostaden, synes visser-

Ang. åtgärder till främjande av bostadssparandet

ligen ofrånkomligt och häri inrymmes, att sparandet bör ge en viss tidsvinst. Det är ju det saken gäller.

Nu får man väl i viss mån säga, att denna fråga fallit framåt under årens lopp — vår bön förutan. Det förhåller sig ju så att det förekommer ett egnahemssparande under bl. a. bankernas medverkan, där förtursrätt ges åt vederbörande alltefter målmedvetenheten och regelbundenheten i deras sparande. Och på de håll där man har kommunal bostadsfördelning har kommunerna i allmänhet medgivit, att bostadsspararna får förtursrätt framför andra bostads-sökande till insatslägenheter.

Utskottet säger nu mycket riktigt — och det är ju ett skäl — att frågan är under remissbehandling i anledning av sparstimulansutredningen. Jag vill visst inte förneka att detta är ett skäl att se tiden an. Men, herr talman, jag har ansett att vi är ute i ett angeläget ärende, och jag har inte velat att motionen av 1957 och motionen av i år skall glömmas bort. Därför har vi ju formulerat vår reservation så att vi endast begär att riksdagen skall till Kungl. Maj:t ge till känna »vad utskottet ovan anfört».

Med detta vill jag sålunda, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! När jag nu skall be att få säga några ord till förmån för utskottets ställningstagande, så är jag närmast förekommen av herr Schmidt, som redan mer eller mindre förklarat sin fullständiga förståelse för den ståndpunkt som utskottet intagit.

Utskottet har ansett att man borde avvakta resultatet av utredningen om sparstimulerande åtgärder, som nu verkställt och är på remiss och som sedermera skall göras till föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Dessutom har man också i reservationen framhållit, att goda resultat uppnåtts av olika sparstimulerande åtgärder på bostadsområdet. Både i kommunal regi och i bankväsendets regi har mycket omfattande åtgärder vidtagits. Herr Schmidt uppräknade själv vilka möjligheter som på detta sätt

redan nu står till buds för att med en viss företrädesrätt för sparare få möjlighet till bostad, antingen i egnahem eller i bostadsrättsförening.

Detta har gjort, att utskottet i varje fall på nuvarande stadium inte ansett att det finns någon anledning att begära ytterligare utredning i detta avseende utan att man lugnt kan avvakta både hur det kommer att gå med de sparstimulerande åtgärder, som är föreslagna, och beträffande den utveckling som utan varje ingripande vare sig i lagstiftningsväg eller på annat sätt dock sker på detta område i fria former. För den händelse vad som sålunda sker utvecklar sig tillfredsställande i fortsättningen skulle man inte behöva ingripa reglerande, lagstiftande o. s. v. Det förefaller som det finns utsikter till en sådan naturlig utveckling.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus;

nr 15, i anledning av väckta motioner angående upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst;

nr 16, i anledning av väckt motion om översyn av föräldrabalkens bestämmelser om förordnande av barnavårdsman; samt

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11

Om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

juni 1943 (nr 313) dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 103 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 129 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att villkorlig dom — om icke särskilda skäl föranledde annat — förbundes med föreskrift, att den dömd skulle i lämplig omfattning gottgöra den skada han åstadkommit.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 103 och II: 129, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herr *Svanström* och herr *Larsson* i Norderön, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 103 och II: 129, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid det slutliga övervägandet av förslaget till brottsbalk måtte beakta vad reservanterna anförde.

I denna reservation hade det ansetts önskvärt, att meddelandet av skadeståndsföreskrift gjordes till regel, varifrån undantag finge göras i den mån särskilda skäl föranledde därtill.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I denna fråga skulle jag kunna nöja mig med att hänvisa till den

debatt som fördes under fjolårets riksdag. Jag har inte heller för avsikt att göra någon mera ingående analys av saken.

Herr Larsson i Norderön och jag har emellertid i första lagutskottet ansett oss böra avge en särskild reservation i denna fråga. Vi har dock i den reservationen frångått det förslag, som framförts i förevarande motion, nämligen att denna fråga skulle bli föremål för utredning, och har nöjt oss med att i den skrivning, som reservationen innehåller, påpeka en del förhållanden. Vi har observerat att departementschefen vid remiss av föreliggande brottsbalksförslag har ansett det önskvärt, att ifrågavarande skadeståndsföreskrifter meddelas i större utsträckning än som hittills skett, men samtidigt betonat att den dömd icke bör åläggas så stora avbetalningar å skadeståndet att hans förmåga och vilja till återanpassning försvagas. Departementschefen säger vidare, att han därför inte vill att i lagen utsäges, att sådana här skadeståndsföreskrifter regelmässigt skall meddelas.

Det är på den punkten som vi har en annan mening. Vi skulle gärna se att det kunde bli på det sättet, att det vore regel att domstolarna skulle ålägga föreskrift om återbetalningsskyldighet och att alla de hänsyn, som skulle tas, kunde beaktas i form av undantag från den regeln.

Det är med anledning av detta, herr talman, som vi har velat att riksdagen redan nu uttalar ett önskemål i den riktningen.

Jag ber med detta endast att få yrka bifall till den reservation vid förevarande utlåtande, som avgivits av mig och herr Larsson i Norderön.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Förevarande fråga gäller det önskemål som motionärerna framställt om en sådan ändring av lagen om villkorlig dom, att domstolarna i större omfattning än nu är fallet skulle meddela föreskrift för den dömd att betala utdömt skadestånd. I fjol var sam-

ma fråga uppe till behandling och det yrkades då att riksdagen skulle begära en utredning i detta avseende. Det konstaterades emellertid då, att frågan hade varit föremål för utredning och att man kunde vänta departementschefens ståndpunktstagande i samband med framläggandet av det väntade förslaget till brottsbalk. Därför föreslogs, att riksdagen inte skulle vidta någon åtgärd i frågan, och det blev också riksdagens beslut.

Nu kommer samma motionsyrkande igen, och situationen är nu den att förslaget om ny brottsbalk är remitterat till lagrådet och att man kan vänta att det kommer att föreläggas nästa års riksdag. Utskottet har ansett att det föreligger ännu starkare skäl för att inte nu göra något uttalande och framför allt naturligtvis inte begära någon utredning i denna fråga.

Det modifierade yrkande, som här nu framställts av reservanterna, nämligen att riksdagen skall begära att departementschefen tar upp frågan till övervägande i samband med propositionens avlämnande, är av ett litet säreget slag. Jag kan inte erinra mig att jag här tidigare sett något sådant förslag. Utskottet menar för sin del, att rätta tiden att aktualisera frågan blir när förslaget till brottsbalk kommer att underställas riksdagen. Då får de motionärer, som här har önskemål om ett annat skrivsätt, tillfälle att direkt motionsvägen framlägga sina yrkanden om ändring av lagtexten.

Med anledning härav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Swanström och herr Larsson i Norderön vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. de allmänna barnbidragen, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående de allmänna barnbidragen, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 52 i första kammaren av fru *Svenson m. fl.* och nr 68 i andra kammaren av herr *Wahlund m. fl.*, om indexreglering av de allmänna barnbidragen,

2) de likalydande motionerna nr 511 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 594 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle, om höjning av de allmänna barnbidragen, m. m., samt

3) motionen nr 590 i andra kammaren av fru *Kristensson*, angående stödet åt barnfamiljerna.

I motionerna I: 52 och II: 68 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om indexreglering av allmänna barnbidragen måtte utredas och förslag föreläggas riksdagen i enlighet med vad i motionerna anförts. I motionerna hade gjorts gällande, att en indexreglering av barnbidragen torde kunna genomföras på i huvudsak samma sätt som skett beträffande folkpensionerna.

I motionerna I: 511 och II: 594 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa dels om förslag beträffande höjning av de allmänna barnbidragen till förslagsvis 600 kronor per år och barn och att förordning måtte utfärdas om indexreglering av barnbidragen, dels ock att Kungl. Maj:t måtte låta utreda och framlägga en långtidsplan syftande till att samhällets stöd skulle motsvara minst en tredjedel av barnkostnaderna och att införäldersfamiljerna finge ett stöd som gjorde deras barn mera ekonomiskt jämställda med andra.

I motionen II: 590 hade hemställts i första hand, att riksdagen måtte antaga i motionen införda förslag till

1) lag om ändring av lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp,

2) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänt barnbidrag,

samt i andra hand, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om en sådan förskjutning i stödet till barnfamiljerna, att barnbidragen i högre grad komme flerbarnsfamiljer och ofullständiga familjer till godo.

De i motionen II: 590 framlagda lagförslagen avsågo, att barnbidrag i familjer, där föräldrarna sammanlevde, skulle utgå först för det näst äldsta av eljest bidragsberättigande barn med 650 kronor och för varje följande barn med 750 kronor samt att moderskapshjälp skulle förstärkas i fall då barnaföderska icke hade eljest till allmänt barnbidrag bidragsberättigande barn med ett extra barn tillägg på 900 kronor att utbetalas i tre delposter under barnets första levnadsår. I de ofullständiga familjerna skulle barnbidrag utgå med 650 kronor jämväl för första barnet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet gjort vissa uttalanden rörande de i motionerna berörda frågorna, varefter utskottet yttrat:

»Under åberopande av vad sålunda anförts anser utskottet det angeläget att de allmänna barnbidragen göres till föremål för översyn. Vid en sådan torde såväl möjligheterna till en höjning av bidragens belopp som frågan om en indexreglering av dessa kunna bli föremål för övervägande. Det kan också ifrågasättas, huruvida man inte vid översynen jämväl bör särskilt beakta flerbarnsfamiljernas och de ofullständiga familjernas situation. Riksdagen har vid tidigare tillfällen tagit avstånd från en differentiering av barnbidragens belopp kombinerad med slopandet av bidraget till det första barnet. I det avseendet intar utskottet fortfarande samma stånd-

Ang. de allmänna barnbidragen, m. m. punkt. Däremot anser utskottet att det kan i samband med översyn i syfte att förbättra stödet åt barnfamiljerna genom allmänna barnbidrag vara befogat att undersöka, huruvida flerbarnsfamiljerna och de ofullständiga familjerna bör få större del av en sådan förbättring än enbarnsfamiljerna. Att begära en långtidsplan av det innehåll, som föreslås i motionerna I: 511 och II: 594, anser utskottet däremot icke påkallat.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av

1) motionerna I: 52 och II: 68,

2) motionerna I: 511 och II: 594, samt

3) motionen II: 590

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av de allmänna barnbidragen i enlighet med vad utskottet anfört; samt

B. att motionerna I: 52 och II: 68, I: 511 och II: 594 samt II: 590, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändringen, att motiveringen utgår.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! I motionsparet nr 348 i första kammaren och 411 i andra kammaren föreslås utredning om införande av barnavdrag vid beskattningen, förenade med barnbidrag till vissa familjer med lägre inkomst. Dessa motioner är väckta i enlighet med beslut av högerpartiets riksdagsgrupp och uttrycker den mening, till vilken högerpartiet som sådant ansluter sig. De har emellertid enligt sin natur hänvisats till bevillningsutskottet och har därför inte kunnat bli föremål för behandling samtidigt med den fråga, som här i dag föreligger.

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

Andra lagutskottet har med utgångspunkt från en rad motioner föreslagit en allmän utredning angående barnbidrag. Mot att en sådan utredning kommer till stånd har vi intet att invända. Genom att dessa olika former för stöd åt barnfamiljerna parallellt utredes blir underlaget för ett framtida definitivt ställningstagande så mycket säkrare. En utredning om barnbidragen bör emellertid enligt vår mening ske helt förutsättningslöst. Vi kan därför inte ansluta oss till utskottets motivering i detta ärende.

Jag föreslår därför, att riksdagen med utslutande av motiveringen i andra lagutskottets utlåtande nr 10 i anledning av

- 1) motionerna I: 52 och II: 68
- 2) motionerna I: 511 och II: 594
- 3) motion II: 590

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning angående de allmänna barnbidragen.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Jag ber att få återkalla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Ewerlöf*, att riksdagen med utslutande av motiveringen i andra lagutskottets utlåtande nr 10 i anledning av 1) motionerna I: 52 och II: 68, 2) motionerna I: 511 och II: 594, samt 3) motionen II: 590 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning angående de allmänna barnbidragen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det under överläggningen av herr *Ewerlöf* framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 125;

Nej — 13.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 276 i första kammaren av herr *Jansson m. fl.* samt nr 251 i andra kammaren av herr *Sköldin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam översyn av gällande lagbestämmelser i syfte att göra det möjligt för kommun att uttaga avgift för finansiering av kommunens samtliga kostnader för anordnande av allmän avstjälpningsplats och/eller allmän destruktionsanläggning.

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 276 och II: 251, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning av frågan om finansiering av kommuns utgifter för dess befattning med avfall och sopor.

Reservation hade anförts av herrar *Nils Elowsson* och *Axel Svensson*, fru *Carlqvist* samt herrar *Lars Larsson*, *Nilsson* i Göteborg, *Odhe* och *Sundelin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 276 och II: 251, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! En motion av ungefär samma innehåll som den detta utskottsutlåtande behandlar förelåg vid förra årets riksdag och blev då avslagen. Vid behandlingen i år av den nya motionen har majoriteten stannat för att yrka bifall till densamma. Detta har gjort att vi andra måst reservera oss, eftersom vi inte har ändrat uppfattning sedan förra året.

För att få ett begrepp om denna sak måste man känna bakgrunden. Bakgrunden är i korthet den, att Solna stad har haft en del besvärligheter med sitt avfall, sina sopor. Detta har lett till en kommunal konflikt, om man så vill kalla det. Staden använde först en tipp, den s. k. Råstatippen som låg inom staden. Den blev, om jag inte minns fel, så småningom fullpackad. Därefter kunde man inte finna något lämpligt avstjälpningsställe i närheten, utan man nödgades forsla soporna ända ut till Angarn, som låg flera mil bort, vilket gjorde att kostnaderna för bortforslingen blev höga.

För att minska kostnaderna träffade Solna stad ett avtal med Sundbybergs stad, som gick ut på att Solna stad fick använda Sundbybergs sopförbrännings-

anläggning. Detta avtal gäller alltiämt och har medfört att Solna stad har fått lägre kostnader än tidigare. Det är i detta läge kostnaderna har kommit att spela en viss roll. Solna stadsfullmäktige beslöt nämligen att ta ut avgift av fastighetsägarna, inte bara som hittills för bortforslingen av sopor och avfall utan också för de kostnader som var förknippade med förbränningen av avfallet. Fastighetsägarna opponerade sig mot detta. De överklagade stadsfullmäktiges beslut hos länsstyrelsen i Stockholms län, som emellertid fastställde stadsfullmäktiges beslut. Då gick fastighetsägarna till regeringsrätten, och regeringsrätten upphävde det beslut som stadsfullmäktige fattat och som länsstyrelsen hade fastställt.

I det yttrande som regeringsrätten avgav sade regeringsrätten bl. a. följande: »Enär skötseln av allmän avstjälpningsplats, i förekommande fall omfattande jämväl destruktion av avfallet, måste anses utgöra en kommunal angelägenhet för bland annat förhindrande av sanitära olägenheter för alla inom staden bosatta personer och kostnaderna härför således icke böra åvila allenast en grupp av stadens invånare, samt vid sådant förhållande klandrade beslutet, i vad därigenom fastighetsägare i staden ålägges att svara för kostnaderna för sopförbränning, icke är lagligen grundat, prövar regeringsrätten lagligt att, med ändring av länsstyrelsens utslag, upphäva stadsfullmäktiges beslut.»

Det var inte minst denna regeringsrättens motivering som var avgörande för andra lagutskottet förra året, och med samma motivering avstyrker reservanterna i år ett bifall till motionen. Vi anser därutöver, att om man skulle gå denna väg att lägga avgifter på sådant, skulle man oskäligt eller i varje fall onödigt betunga sådana som inte skulle behöva betala någonting för detta. Det finns sådana i samhället som betalar ingen eller ringa skatt, och de slipper då i stort sett undan utgifter av

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

detta slag, så länge som kostnaderna för destruktion och soptippar tas ut genom skatt. Å andra sidan skulle naturligtvis en del av dem som betalar relativt hög skatt, både enskilda och inte minst företag, slippa lindrigare undan. Vi anser det inte vara riktigt att föra en sådan skatte- och avgiftspolitik, att man på detta sätt skulle flytta över bördor från de mera bärkraftiga till de mindre bärkraftiga. Och vill man sträcka kravet att betala sådana saker med avgifter ännu längre, kan man fråga sig om inte också en hel del annat skulle betalas med avgifter. Varför skall man inte ta ut avgifter för exempelvis gatorna, för gatubelysning eller när det gäller undervisningen? Jag skulle inte tro att någon vill vara med om det sista, ty vi har under de senare årtiondena strävat efter att inte mer än som är alldeles nödvändigt ta ut några avgifter av dem som går i skola. Det är ju inte så länge sedan vi anskaffade avgifterna till de allmänna läroverken. I stället går vi på den andra vägen, att hjälpa de skolpliktiga med fri skolmateriel o. s. v., åtminstone i en hel mängd kommuner i vårt land. Därför tycker vi att det inte är riktigt att man går in på avgiftsvägen i detta sammanhang heller.

I denna sak har förts ett resonemang om att tätorterna genom att de kan ta ut kostnaderna för sin renhållning via skattsedeln blir gynnade i förhållande till den rena landsbygden, där människorna inte kan ha motsvarande fördel av detta, men ändå får betala sin skatt. Jag menar att man inte skall betrakta detta som att tätorternas invånare är gynnade, ty om vi över huvud taget skall ha tätorter, måste vi också ha en mycket rigorös renhållning i dem, för att de inte skall bli hälsovådliga smitohärdar. Av den anledningen kan man nog knappast med skäl säga att tätorternas invånare är gynnade.

Detta var några av de skäl som har föranlett oss reservera att reservera oss mot ett bifall till denna motion, och jag skall nu, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Det är riktigt som herr Elowsson sade, att vi förra året hade till behandling den fråga som nu föreligger och att utskottet då ansåg det vara ett gemensamt kommunalt intresse att sköta bortforslandet av sopor, som därför skulle bekostas skattevägen. Kostnaden skulle då kunna fördelas på alla som fick nytta av åtgärden.

I andra lagutskottet i år har det däremot blivit majoritet för den ståndpunkten, att det råder brist på enhetliga bestämmelser. Det finns alltså inga enhetliga bestämmelser för hur kommunerna kan uttaga dessa kostnader. I motsats till herr Elowsson tycker jag inte det är rättvist med skattesystemet. Om till samma kommun hör ett tätortsområde och ett landsbygdsområde — detta kommer kanske att bli ännu vanligare om vi får en kommunreform så att tätorterna omsluts av stora landsbygdsområden — får de som bor på landsbygden vara med att skattevägen betala de kostnader som uppstår för tätorterna för borttransport av sopor. Det är därför, herr talman, som majoriteten i andra lagutskottet har ansett — utan att binda sig för någon viss lösning — att en utredning bör komma till stånd.

Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! En motionär har väl rätt att känna en viss tillfredsställelse när han kan få en motion godkänd av en utskottsmajoritet redan andra gången han motionerar. Det talas rätt ofta om den långa följetongen år från år. Tillfredsställelsen skulle naturligtvis minskas genom det faktum att det finns sju reserveranter i utskottet, t. o. m. sossar; men jag tror inte min tillfredsställelse behöver bli mindre, eftersom man vid ett studium av motiveringen i reservationen finner att den begränsar sig till en enda rad, där man talar om att man inte ändrat uppfattning och bara kort och gott hänvisar till vad man sagt ett tidigare

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

år. Man anför som motivering för att kvittblivning av sopor skall skattefinansieras att regeringsrätten har fastställt, att detta är en hela kommunens sanitära angelägenhet, som skall bekostas av skattemedel.

Nu är väl detta en sanning med viss modifikation. Det är bara rent teoretiskt man kan resonera på det viset — i praktiken går det inte till så. Det stora flertalet av kommunerna bränner inte sina sopor utan transporterar dem långt ut i naturen, och de får — det är väsentligt att komma ihåg i det här sammanhanget — ta betalt för transportkostnaderna. Tyvärr löser de flesta kommuner i det här landet problemet om kvittblivning av sopor genom att forsla ut soporna i naturen, många gånger ett flertal mil. Detta får fastighetsägarna betala. På detta sätt skapas den ena stinkhögen efter den andra i den svenska naturen. Det är en sanitär olägenhet av stora mått. Enligt de principer som nu råder slipper kommunen helt och hållet betala kostnaderna — det får fastighetsägarna göra.

Nu finns det många kommuner som vill komma till rätta med de här olägenheterna genom att bygga en sopförbränningsanläggning, som givetvis i regel förläggs till en tätort. Då uppstår det problemet, att man inte längre får ta ut någon avgift, utan kostnaderna skall betalas av skatterna. Fastighetsägarna kommer undan billigt — transportvägarna är i regel mycket korta och räknas kanske i kilometer där det förut varit lika många mil — men kostnaderna för kommunen blir långt större än tidigare.

Nu frågar jag: Är byggandet av en förbränningsstation i tätort verkligen en hela kommunens angelägenhet, och är det rättvist att finansiera en sådan anläggning genom skatten? Herr Elowsson liksom även herr Birke har här talat om landsbygd contra tätort. Vi vet att utredningar nu är på gång om en väsentlig utökning av kommunerna. Vad blir följden? Vi får vidsträckt kommuner, som består av en tätort med mittals av landsbygd runt omkring. Om det byggs en sopförbränningsanläggning i tätorten,

kan det då vara riktigt att en lantbrukare som bor flera mil därifrån skall vara med om att betala den? Om t. ex Kiruna stad ordnar en sopförbränningsanläggning — det kanske redan finns en, jag vet ingenting om det — är det då rättvist att något hundratal invånare i Riksgränsen 13 mil därifrån skall vara med om att betala anläggningen? Jag har hört sägas att Gotland skulle bli en enda stor kommun. Om Visby ordnar en sådan här anläggning för sina invånare, är det då rättvist att de som bor på Gotska sandön skall vara med om att betala den?

Man kan anföra det ena exemplet efter det andra på hur orimligt det är att förfara på detta sätt, och i varje fall går det inte att tala om rättvisa i sammanhanget. Följden av det nuvarande systemet tror jag blir att det skapas motsättningar inom kommunerna. Den ena ändan av kommunen kommer att gå emot den andra. För att undvika kontroverser väljer kommunen kanske den lösning som gör att man kommer billigare undan, och stinkhögar i naturen blir kvar. Det kan inte vara en riktig utveckling.

Jag vill anföra ytterligare ett exempel. Enligt nuvarande ordning får en kommun ta betalt för kvittblivning av industrisopor men inte av hushållssopor. Om en kommun bygger en sådan här anläggning, får den ta betalt av industrier och handlande som skickar sina sopor till anläggningen, men de får samtidigt vara med om att betala den på skatten, eftersom den skall skattefinansieras. Är det rättvist ur skattesynpunkt att industrier och handlande som levererar s. k. industrisopor skall betala två gånger?

Vi har här i Stockholmstrakten en stor skärgård, där det finns kommuner som normalt har tvåhundra, trehundra invånare men som under sommaren får upp till 10 000—20 000 invånare, beroende på att framför allt storstockholmsbor har fastigheter där och flyttar ut dit över sommaren. Är det rimligt att de tvåhundra eller trehundra människorna skall betala kvittblivningen av sopor

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälningsplats och destruktionsanläggning

från de fastighetsägare som bor där tillfälligt på sommaren? Det får de göra med det system som råder i dag.

Herr talman! Det finns inget rimligt skäl varför vi inte skall åtminstone kunna utreda den här frågan och se om vi kan komma till rätta med de svårigheter som för närvarande råder på detta område. Det är väl inte nödvändigt att vara så oerhört konservativ, att man säger att vi inte ens skall göra en utredning bara därför att man haft en annan uppfattning året förut. Jag tycker det är skäl att se på den här saken, och jag vill understrika att det inte är meningen att kommunerna skall bli skyldiga att ta betalt av fastighetsägarna eller vara skyldiga att ta ut kostnaderna skattevägen, utan kommunerna skall själva få välja den väg som de anser mest framkomlig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Här instämde herr *Thun* (s).

Herr **SVENSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag förstår inte varför herr Jansson vill krångla till detta problem genom att hänvisa till vad som kan hända i Kiruna om man där fortsätter att tillämpa den ordning som i dag är fastställd i lag.

Den nu rådande ordningen fastställdes ju av riksdagen så sent som i december 1958. Riksdagen sade den gången ifrån att bortforslingen av sopor är en sanitär angelägenhet som ingår i kommuns allmänna åligganden. Herr Jansson försöker här beskriva de besvärligheter som han anser kan uppkomma för de invånare i kommunen som inte bor inne i själva tätorten utan kanske på ett visst avstånd därifrån. Jag vill då fråga herr Jansson, vad han tror händer om vi inte ser upp med de sanitära riskerna i detta sammanhang. Om vi inte enligt lagens bestämmelser tar hand om soporna på sådant sätt att sanitär olägenhet ej uppstår, finns det alltid risk för att en epidemi kan uppstå i tätorten. En dylik epidemi drabbar lika hårt de människor som bor i utkanten av kommunen som

de invånare som bor i tätorten. Det är denna risk för epidemier som är själva kärnpunkten i hela detta problem. Vi måste tillse att soporna omhändertas på sådant sätt att risk inte uppstår för att sjukdomar sprids. Därför kan man heller inte här skilja på de människor som bor inne i en tätort och de andra invånare i kommunen som kanske bor ett stycke därifrån. De har sopor oavsett var de bor, och dessa sopor skall enligt kommunens beslut transporteras bort.

Vi har ju också, som herr Elowsson påpekade, andra verksamhetsområden inom kommunerna, där man inte alltid tillämpar självkostnadsprincipen. Det finns kanske människor som aldrig åker buss eller spårvagn men som ändå får vara med om att betala underskottet för spårvagns- och bussnätet i en tätort. De skulle ju då med skäl kunna säga, att de inte vill vara med och betala för att andra människor får resa billigare. Vattenavgifterna i en kommun uttas väl heller inte alltid efter självkostnadsprincipen. Tänk på de kommunala kraftverken, som byggts för att alstra elektrisk energi. Om självkostnadsprincipen skulle tillämpas för betalning av denna elkraft, skulle det säkert bli ett betydande inkomstbortfall till nackdel för alla kommunens invånare.

Man kan sålunda, herr Jansson, inte bryta ut denna detalj med soporna och säga, att om riksdagen ändrar lagen så att herr Jansson kan ta ut alla de kronor som han behöver för att täcka dessa kostnader i Solna stad, skulle man därmed också ha skapat full rättvisa. Vi riskerar, om vi skulle följa herr Janssons förslag och tillämpa det även för andra delar av kommunens verksamhet, att det skulle uppstå ännu större besvärligheter för skattebetalarna, om kommunerna alltså inte skulle få ta ut kostnaderna för detta låt mig kalla det för överskott på servicen som man i dag gör ute i kommunerna i fråga om priserna på vatten, elektrisk kraft och annat.

Jag vet inte vad som har föranlett motionärerna att komma igen i år. Både första och andra kammaren sade ju i fjol

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

bestämt ifrån att man inte ville ha någon ändring till stånd beträffande dessa kostnader för soporna. Man fick kanske litet flera med sig i föl i andra kammaren. Jag vet som sagt inte om det är detta som ligger bakom att man trots att man skulle lyckas bättre i år i första kammaren. Detta är dock det enda motiv som jag har kunnat finna för att man återkommit med motionen.

Herr Jansson gläder sig över att vi som i föl var majoritet i utskottet i år blivit minoritet. Jag skall inte grumla den glädjen för honom. Det är inte ofta som man kan glädja sig åt borgerlig majoritet för sitt eget förslag i ett utskott. Kan det nu glädja herr Jansson, unnar jag honom gärna den glädjen.

Detta är, herr talman, bara några kommentarer som jag har velat göra, eftersom ärendet ännu en gång kommit på kammarens bord. Det blev så grundligt belyst redan i föl både i utskottet och i debatten i kamrarna att det egentligen inte finns något att tillägga, varför jag slutar med att yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! När man lyssnar till denna debatt kan man fundera över om full rättvisa verkligen skulle skapas mellan invånarna i en tätort och de människor som bor ute på landsbygden, om vi här skulle följa motionärernas krav att kommunen får uttaga avgift av de fastighetsägare som har sopor som måste tas om hand. Det är fel att tro att man därigenom skulle skapa full rättvisa. Det finns ju så många andra avgifter som uttas av invånarna i en kommun och som alla är skyldiga att erlægga även om ej alla ha direkt nytta av anordningen. Tänk t. ex. på utebelysningen i en liten tätort. De medborgare som bor i ytterområdena och kanske får trassla sig fram i mörkret, måste ändå betala till kostnaderna för utebelysningen, och de kan inte överklaga ett dylikt beslut såsom olagligt. De är helt enkelt skyldiga att gemensamt klara av kom-

munens utgifter för utebelysningen. Tomter inköps allt emellanåt och skänkes bort till industrier; kommuninvånarna får betala. Det tycks inte vara olagligt.

Dessa utgifter för soporna spelar egentligen ganska liten roll. Jag undrar om det verkligen skulle bli så stora besparingar för kommunen om man undantogse utgifterna för sopornas omhändertagande från den gemensamma budgeten. Man får aldrig någon fullständig rättvisa, utan de som bor i ytterområdena kommer i många fall att säga: »Jag har ingen nytta av denna anordning i tätorten, men jag är ändå tvungen att vara med och betala kostnaderna.»

När det nu blir större kommuner, får man väl ändå hoppas att de som bor i ytterområdena kommer att i det stora hela ha en viss nytta av tätorten, även om anordningarna där inte blir till direkt nytta för dem i varje liten detalj.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Herr Svensson sade att om inte tätorterna ordnar tippningen av sina sopor så blir det epidemier som även landsbygdens folk kommer att få ont av. Jag vill understryka att det inte är någon som helst risk för epidemier i tätorterna — de tätorter, som inte har någon sopförbränningsanläggning i dag, ser nogsnamt till att deras sopor hamnar långt ute på landsbygden. Det är där risken för epidemier finns, inte i tätorterna. Och detta är ett system som tyvärr praktiseras i mycket stor utsträckning, till förfång för alla människor som vill komma ut.

Så talas det om att vi tar ut avgifter för kraftverk o. s. v. på skattsedeln. Varför nämner inte herr Svensson avgiften för vatten och avlopp? I föl fick vi ju en lag som tillåter uttagande av sådan avgift, och den är mycket närbesläktad med här ifrågavarande avgifter.

Herr Svensson funderar på varför en

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

motionär återkommer, när ett enhälligt utskott har avstyrkt motionen. Det var givet att vi skulle återkomma när utskottets motivering var så urusel som fallet var i fjol; och det har ju visat sig att utskottsmajoriteten kommit underfund med den saken.

Nu säger herr Svensson, att motionärerna inte har anledning att känna tillfredsställelse för att de fått en borgerlig majoritet med sig i utskottet. I förmiddags var det någon som klagade över att han blivit ensam och inte ens fått sina partivänner med sig när det gällde en motion, och då fällde herr Spets en bra replik när han sade att de nog var miljöskadade. Jag vill säga likadant om de sju socialdemokraterna i andra lagutskottet — de har nog blivit miljöskadade på detta område. Och dessutom har jag svårt att tänka mig, att man kan dela upp soporna i några borgerliga och socialdemokratiska grupper. Sopor är nog alltid sopor.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag får väl först tacka herr Jansson för det betyg vårt utlåtande fått, även om jag kanske inte delar hans mening i frågan!

Herr Jansson nämnde emellertid ett ord som gjorde mig litet fundersam, när han talade om de här stinkhögarna ute på landsbygden som tätorterna åstadkommer genom att köra dit sitt avfall. Jag måste fråga herr Jansson: var någonstans förekommer det att en tätort beter sig så? Om herr Jansson känner till något sådant fall, tycker jag att det är hans enkla skyldighet att anmäla det till förste provinsialläkaren i distriktet. Sådant får nämligen icke förekomma.

Herr Jansson nämnde också vatten- och avloppsavgifterna. Jag var mycket tveksam huruvida riksdagens beslut i den frågan var klokt, men vi skall kanske inte spilla några ord på det — låt oss i stället fortsätta med avloppsfrågan, även om vi riskerar att bli både miljöskadade och ännu mer. Hur gör

man sig kvitt avloppsvattnet? Ja, somliga släpper utan vidare ut det i en sjö eller en å, kanske i havet, vilket dessvärre också är mycket vanligt. Men på senare tid har man börjat anlägga reningsverk, och jag vet ännu inte någon plats i detta land där man har särskilda avgifter för byggandet av reningsverk, vilka onekligen kan jämföras med destruktionsanläggningarna i detta sammanhang. Kostnaderna för reningsverken tas på skatten. Kristianstad ligger t. ex. mycket lågt, så att vi måste pumpa upp allt vårt avloppsvatten till en högre liggande sjö men det har aldrig ett ögonblick fallit någon in att man skulle ta ut särskilda avgifter för den pump-anläggningen. Kostnaderna för den och för det reningsverk som vi byggt har självklart tagits ut skattevägen.

Jag vågar säga att detta är jämförbara storheter, och det tyder på att den regel, som herr Jansson vill genomföra, inte heller tillämpas när det gäller vatten och avlopp. Även detta har naturligtvis bidragit till att vi intagit den ståndpunkt som herr Jansson inte kan gilla.

När det gäller tätorterna är det angeläget att framhålla, att tätorternas befolkning också får vara med om att ordna exempelvis ytterbelysning ute på landsbygden. Det sker på den ena sträckan efter den andra, och det är likaså vanligt att de hjälper till med dikningsarbeten för att öka trevnaden i olika delar av kommunerna. Jag kan inte tänka mig att det skulle bli någon ändring i det avseendet genom att kommunerna blir större, utan snarare kommer väl anspråken att växa i samma mån som kommunerna växer, eftersom en större enhet i regel har lättare för att finansiera den ena eller den andra förbättringen än vad den mindre enheten har.

Man kan inte heller bortse ifrån att eftersom tätorterna är tänkta att bli en sorts serviceplatser för kommunerna, så att de skall tillhandahålla skolor av olika slag och simhallar, ibland också sörja för brandväsendet på landsbygden, innebär ju detta kostnader som

Ang. rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjälpningsplats och destruktionsanläggning

invånarna i tätorterna får vara med om att betala men som invånarna på landsbygden också har antingen direkt eller indirekt nytta av.

Det är alldeles riktigt som herr Carlsson nämnde, att man aldrig kan komma fram till en absolut rättvisa när det gäller de personer som bor i den ena eller andra delen av en kommun. Det måste alltid bli skillnader. När det gäller sopor och avfall ute på landsbygden sörjer man väl i regel för att man har en kompost och använder det förmultnade avfallet att gödsla med. På det sättet får man själv nytta av detta avfall och har inte samma behov av att göra sig av med det som man har i tätorterna.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Herr Elowsson säger att tätorterna får vara med om att betala landsbygdens kostnader för exempelvis belysning på vägarna. Ja, fattas bara annat!

Sedan vill jag rätta till en direkt felaktighet från herr Elowssons sida. Han säger att om en kommun anlägger ett renhållningsverk så tages kostnaderna ut skattevägen och inte genom avgifter. Det är fel. Alla kostnader för avlopp tages i dag ut avgiftsvägen genom den nya Va-taxa, som har genomförts tack vare ett nyligen fattat riksdagsbeslut. Denna taxa är för närvarande rätt dyr, och den åker alla fastighetsägare på. Det är alldeles fel att säga, att dessa utgifter numera tages ut skattevägen. Känner inte herr Elowsson till någonting som heter den nya Va-taxan?

Herr Elowsson frågade också: Var finns de där sophögarna? Har aldrig herr Elowsson varit ute i naturen? Behöver man verkligen ställa den frågan? Jag tycker inte att det är nödvändigt att säga någonting mer på den punkten.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! När det gäller vatten- och avloppsavgifterna är det naturligtvis riktigt vad herr Jansson säger, då

det är fråga om vatten och avlopp, men det var inte den saken jag talade om, utan jag talade om reningsverken. När vi behandlade denna fråga i utskottet hörde jag mig för hos min egen stad, huruvida man där lade några avgifter på fastighetsägarna när reningsverket byggdes. Det förklarades bestämt, att man inte gjorde det. Huruvida man gör det på andra håll, kan jag inte svara för.

När det sedan gäller vad herr Jansson kallade för stinkhögarna, kan jag säga att jag har sett många sådana. Vad jag fäste mig vid var att herr Jansson sade, att tätorterna skickade ut soporna på landsbygden, och det fattade jag naturligtvis så, att det var de kommunala organen i tätorterna som betedde sig på det sättet, och det undrade jag storligen över.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag vill kort och gott säga till herr Elowsson, att alla avloppsledningarna från en tätort i regel mynnar ut i ett reningsverk. Kostnaderna för detta reningsverk liksom för avloppsledningarna ingår i de kostnader, som skall tagas ut efter Va-taxan. Är det klart nu, herr Elowsson?

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Enligt lagen skall kostnaderna tagas ut den vägen, men det var inte det som det var frågan om nu, utan frågan gällde: Gör man det?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elowsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 41.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående en gemensam trafiknykterhetslag för samtliga trafikområden; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med för-

slag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kro-noegendomar, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 januari 1961 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 42, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, dels att statlig kreditgaranti finge enligt de grunder, som angivits i propositionen, lämnas för lån till anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, dels att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels att till trädgårdsnäringsen kollektivt resituerade bensinskattemedel finge disponeras även för informationsverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen angivits.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

1) de likalydande motionerna I: 559, av herr *Hermansson m. fl.*, och II: 664, av herr *Gustafsson* i Kårby *m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen vid behandling av ifrågavarande proposition skulle dels anhålla hos Kungl. Maj:t om att vid pågående trädgårdsnäringsutredning frågan om statliga kreditgarantier till producentkooperativa föreningar för anordnande av trädgårdscentraler för försäljning av trädgårdsprodukter måtte prövas med förtursrätt, så att delförslag i frågan kunde framläggas skyndsamt för behandling av Kungl. Maj:t och riksdagen, dels medgiva, att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor;

2) de likalydande motionerna I: 560, av herr *Åkesson*, samt II: 665, av herrar *Antby* och *Nilsson* i Lönsboda, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådana åtgärder, att 1962 års riksdag förelades förslag om en vidgning av bestämmelserna för de statliga garantilånen till att omfatta även andra lokaler för partiförsäljning av trädgårdsprodukter än auktionshallar; samt

3) motionen II: 663, av herr *Nilsson* i Båstekille *m. fl.*, i vilken motion yrkats, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 42 skulle besluta, att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti måtte beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att statlig kreditgaranti finge enligt de grunder, som angivits i utlåtandet, lämnas för lån till anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 559 och II: 664 samt II: 663, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 6 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till trädgårdsnäringsen kollektivt restituerade bensinskattemedel finge disponeras även för informationsverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet angivit; samt

d) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 559 och II: 664 samt I: 560 och II: 665, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännas vad utskottet i utlåtandet anført beträffande spørsmålet om statliga kreditgarantier jämväl för lån till anordnande av s. k. trädgårdscentraler.

Reservation hade avgivits av herrar *Bertil Andersson*, *Gunnar Berg*, *Kristiansson*, *Arweson* och *Johansson* i Västervik, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 559 och II: 664 samt II: 663, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti finge beviljas dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett be-

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

lopp av 2 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Det är utan tvekan ett steg i rätt riktning som man tar, om man följer departementschefens förslag om en stimulans vid upprättandet av auktionshallar för trädgårdsprodukter.

Departementschefens positiva inställning delas av alla i utskottet. På det hela taget råder där enighet om att man bör acceptera vad jordbruksministern här föreslår. Det är endast på en punkt som vi har kommit litet osams, nämligen i fråga om storleken av den kreditlåneram som bör fastställas. Jordbruksministern har här nöjt sig med en uppräknig av den nuvarande kreditramen från 4 till 5 miljoner kronor, medan utskottet har följt ett motionsyrkande om en uppräknig till 6 miljoner kronor i stället. Anledningen till detta sistnämnda är väl den, att man vill påskynda tillkomsten av auktionshallarna.

Det finns emellertid skäl också för en ståndpunkt som går ut på litet större försiktighet än vad motionärerna och utskottsmajoriteten vill ålägga sig. Jordbruksministern, som ju är mycket positiv till hela saken, har ansett att en kreditlåneram på 5 miljoner kronor är tillräcklig. Det finns ett starkt stöd för detta ståndpunktstagande i remissyttrandena, där flera instanser manat till viss försiktighet. Trots sin försiktighet är emellertid departementschefen mycket angelägen att stimulera tillkomsten av hallarna och föreslår t. ex. att lokala undersökningar skall göras för att klarlägga, huruvida förutsättningar finns för att på ett flertal platser i landet starta sådan försäljning.

När nu jordbruksministern bedömt anslagsbehovet så, att han tycker att det räcker med 5 miljoner kronor till kreditgarantier, tycker också vi reservanter att man kan nöja sig med detta. Vi anser nämligen, att man bör avvakta en liten smula de erfarenheter man kan

få vid startandet av nya sådana här försäljningsföretag. För närvarande är ett i gång i Hälsingborg. Erfarenheterna från detta är mycket gynnsamma och talar för en fortsättning, men det är inte a priori givet att man får samma gynnsamma erfarenheter, då man startar dylika företag på andra håll i landet. Man bör därför skynda långsamt. Man bör ta plats för plats och med ledning av erfarenheterna undan för undan söka bestämna sig för hur långt man skall gå.

Det är detta som har gjort att vi reservanter tycker, att vi kan nöja oss med den kreditgaranti som föreslås i propositionen och, herr talman, jag tror inte att det föreligger något verkligt reellt behov av mera pengar än vad som föreslås där. Vi reservanter tycker därför att det finns anledning att stanna vid 5 miljoner kronor, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Den här frågan betraktar vi inom utskottsmajoriteten som ganska vital för vårt land. Denna vår uppfattning grundar sig på olika faktorer, bl. a. torde man kunna utgå ifrån att liberaliseringen av handeln i Europa genom tillkomsten av sjustats- och sexstatsöverenskommelserna kommer att betyda åtskilligt även för trädgårdsnäringsens utveckling och därtill en snabb rationalisering.

Vi har inga färskare uppgifter om trädgårdsnäringsens omfattning än dem som framkom vid jordbruksräkningen 1951, men redan då kunde en betydande areal noteras från trädgårdsnäringsen, och i den mån det finns möjligheter att inhämta uppgifter finner man att trädgårdsnäringsen arealmässigt har vuxit betydligt. Enligt den jordbruksräkning som utfördes 1951 utgjorde växthusarealen då inte mindre än 366 hektar. Arealen under rubriken »Bänkgårdar» utgjorde 255 hektar och frilandsarealen — köksväxter och blommor — var vid den tidpunkten 2 901 hektar. Sedan 1951 kan man note-

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

ra en väsentlig utveckling, och det är många faktorer som har spelat in även där. Jordbrukets rationalisering har varit en pådrivande kraft. Det har ju gällt att få det mindre jordbruket att övergå till specialodlingar. Övergången till potatisodling och till kontraktsoodlingar för konserverindustrien markerar en väsentlig utveckling.

Ser man på siffrorna för perioden 1955—1958 finner man att kontraktsoodlingen för konserverindustrien 1955 upptog 4 420 hektar och att motsvarande siffror för 1958 var 4 870 hektar, således en ökning på 450 hektar eller 15 procent. Vid en undersökning rörande konserverindustriens kontraktsoodlingar finner man vidare att i fråga om konservärter tillförde kontraktsoodlingarna år 1955 industrien 34 procent av råvarorna för dess produktion, medan motsvarande siffra för 1958 var 98 procent. För morötter är siffrorna 34 resp. 65 procent och för rödbetor 79 resp. 86 procent.

När vi här talar om den statliga lånegarantien är det inte någon anslagsfråga vi behandlar, utan frågan är huruvida staten skall i större utsträckning medverka till att stödja trädgårdsnäringen genom nya uppslag, och det är framför allt fråga om att ge konsumenterna en bättre garanti för goda varor, vilket inte minst systemet med auktionshallar utgör. Danmark, detta mindre grannland, har i dag 24 auktionshallar — jag skall inte nämna någon siffra för Holland, där ju trädgårdsodlingen är en av huvudnäringarna — och i Norge satsar staten åtskilligt på trädgårdsnäringen. Det är helt naturligt att vi i vårt land bör följa dessa länders exempel, eftersom vi därmed tillgodoser både ett konsument- och ett producentintresse.

Kooperativa förbundet var med om att hjälpa fram auktionshallssystemet i Hälsingborg. Den hallen är redan för liten. Vid första verksamhetsårets utgång hade man ett medlemsantal om 282 och redan inom ett år hade man en medlemsrekrytering till detta auktionshallssystem på icke mindre än 400 medlemmar. Man planerar i Malmö, där man

har en stor koncentration av trädgårdsproduktion. Man planerar i Stockholmsdistriktet, man planerar i Göteborg, man planerar i Östergötland och även i Kalmar. Varför gör man det? Jo, det är klart att det är för att auktionshallarna har visat sig ha den fördelen med sig att man får en effektivare granskning och kontroll över kvaliteten och en försäljning på kortast möjliga tid. Ur konsumentens synpunkt kan man därför betrakta detta system som en mycket stor fördel.

En annan sak är att konsumtionen av trädgårdsprodukter stiger från år till år därför att metoden med djupfrysning har slagit så väl ut. Den har berett väg för trädgårdsalstren även upp till övre Norrland. De har blivit ett allt större inslag i vår allmänna kost även under den del av året, när man inte kan få direkt färskvara men däremot utnyttja det djupfrysta.

Skillnaden mellan utskottet och reservationen gäller endast garantiramen. Vi är medvetna om att bara ombyggnaden i Hälsingborg, när man måste flytta hallarna, som är för små, drar en beräknad kostnad på 3 miljoner kronor. 1954, när man gick ifrån jordbrukets lånefond till statens lånegarantisystem, hade man upptagit ramen till 4 miljoner kronor, men den höjdes föregående år till 5 miljoner kronor. Under innevarande budgetår sänkte man den till 4 miljoner, och här kommer man nu och föreslår att lånegaranti skall ges även för de sammanslutningar som kommer att igångsätta en auktionshall.

Jag tror att det är nödvändigt, att man från statens sida inser, att man i tid skall hjälpa denna näring att bli så konkurrenskraftig som möjligt, därför att den ger sysselsättning åt så många människor och tillför vårt allmänna folkhushåll en så viktig produktion. Därför hemställer jag, herr talman, om bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (cp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga skulle jag vilja ge några synpunk-

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

ter på densamma. Herr Lage Svedberg har här som medlem av jordbruksutskottet, men jag vill tillägga kanske framför allt som ledamot av trädgårdsutredningen, på ett sakligt sätt tecknat bakgrunden till de rådande förhållandena inom trädgårdsnäringen, och jag ber att få instämma i de synpunkter han framlagt. Jag tror att trädgårdsnäringen haft många och stora problem att lösa under år som gått. Det har heller inte varit lätt för trädgårdsnäringen att vinna gehör från den statliga sidan för det stöd som den varit i behov av för att kunna åstadkomma bättre förhållanden inom näringen. Jag tror emellertid att det håller på att ske en islossning på detta område, och vi har anledning att vara glada för det. Jag vill liksom herr Berg ge ett erkännande åt jordbruksministern för det förslag han lagt fram i proposition nr 42 till årets riksdag. Det är som herr Berg sade ett steg i rätt riktning, men man blir aldrig riktigt nöjd här i livet, herr Berg, och jag kan inte hjälpa att jag anser att det nog måste betraktas som ett steg i rätt riktning men fortfarande dock bara ett litet steg. Det är nödvändigt att fullfölja detta med litet större kraft, om vi, som herr Svedberg sade, i tid skall kunna få utträttat något positivt på detta område.

Som motionär är jag glad över det positiva som framgår även av propositionen men också inte minst av utskottsutlåtandet när det gäller att vidga ramen för statligt stöd även utöver auktionshallarna till s. k. trädgårdscentraler, som blir liksom ett komplement till auktionshallarna i framtiden. Men vad som gör att jag nu här också vill göra ett yrkande är att jag tror att den garantilåneram som Kungl. Maj:t här visserligen har lyft upp från 4 miljoner till 5 miljoner kronor är för liten och bör höjas med den miljon som motionärerna föreslagit. Förhållandena är sådana att det finns stor risk för att det på grund av de anspråk och de behov som föreligger knappast lär vara möjligt inom budgetåret att få utrymme för den

utbyggnad av en auktionshall som är aktuell före budgetårets utgång. Följaktligen menar jag att det finns ett stort behov att höja garantilåneramen från föreslagna 5 miljoner till 6 miljoner kronor.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Herr Svedberg utvecklade en förkrossande sakkunskap om svensk trädgårdsodling. Jag har ingen som helst anledning att gå vidare på den vägen, särskilt som jag helt ansluter mig till de synpunkter som herr Svedberg har anfört och som är gemensamma för utskottsmajoriteten och reservanterna. Det är inte det vår tvist gäller, utan tvisten — i den mån man kan tala om någon sådan — rör sig om huruvida det är nödvändigt att höja låneramen till 6 miljoner eller vi kan stanna vid 5 miljoner, såsom jordbruksministern föreslagit. Vi reservanter håller före, att det räcker med de 5 miljonerna.

Därutöver vill jag bara framföra en synpunkt. Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på ett uttalande av jordbruksministern i propositionen. Han säger, att när man prövar om staten skall medverka vid byggandet av sådana här auktionshallar, bör man vid bedömningen ta in trädgårdsnäringens allmänna villkor och förutsättningar i den trakt som försäljningsföretaget skall betjäna. Det innebär, såvitt jag kunnat läsa texten rätt, att jordbruksministern vill varna för en ekonomiskt eller marknadsmässigt icke realistisk expansion av trädgårdsnäringen. Han vill att man skall gå försiktigt fram. Ordet »försiktigt» är i detta ärende ett nyckelord. Man tar ett steg i rätt riktning. Det innebär, att man skall ta ytterligare ett steg, om erfarenheterna blir sådana, att man vill gå vidare. Det är den bärande synpunkten i reservanternas resonemang, och jag tycker att det är starkt.

Jag ber alltså även denna gång att få yrka bifall till reservationen.

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Den ökning av garanti-ramen som det är fråga om gäller lånegarantien till auktionshallar, men såväl Kungl. Maj:t som jordbruksutskottet har förordat att sådana ärenden skall prövas av Kungl. Maj:t, tills man har fått större erfarenhet. Jag har svårt att finna någon sakligt grundad motivering i herr Bergs rekommendation. Man vet nämligen att det är dyrt att bygga en auktionshall och att det är många som står i kön för att få garantilån. Garantilåneramen är för innevarande budgetår reducerad från 5 till 4 miljoner. Om man nu höjer den bara till 5 miljoner, finns det knappast utrymme för någon förening att få lånegaranti hos Kungl. Maj:t för att sätta igång med en auktionshall. Det är därför som jag tycker att det inte är någon risk för att man leder in en näringsgren på ett område utan noggrann prövning. I det här fallet blir det ju Kungl. Maj:t som kommer att besluta om lånegarantien till auktionshallarna.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Här i kammaren har vi ofta debatterat norrlandsfrågor. Den fråga det här gäller kan man väl närmast kalla för en sydsvensk fråga, ty trädgårdsprodukter för avsalu odlas ju i Sydsverige i större utsträckning än i andra delar av vårt land. Sådan odling är aktuell framför allt i de delar av de sydligaste landskapen där vi har småbruk, som är utlagda på god jord och som alltså inte bör besås med skog i första taget. Jorden kan med fördel utnyttjas för trädgårdsodling. Med anledning därav har ju också en hel del konservindustrier sökt sig ned framför allt till Skåne, där de inte bara byggt upp sina fabriker utan också lyckats expandera och sälja sina produkter i ökad utsträckning i hela vårt land och övriga nordiska länder. De har också kunnat exportera till länder utanför Norden, inte minst till England. Konservindustrien bygger i stor utsträck-

ning på dessa småbruk, där man gör kontraktsodlingar av framför allt ärter, gurkor och morötter. Därigenom kan jorden utnyttjas på ett annat sätt än tidigare, och det är inte minst för att fortsätta denna utveckling och skapa nya arbetstillfällen framför allt åt småbruket i Sydsverige som man tänkt bygga dessa auktionshallar.

Man kan naturligtvis säga som reserveranternas, att man tror att det räcker med 5 miljoner. Ingen kan säga om det räcker eller inte räcker, men det är bara fråga om lån. Om pengarna inte behövs, betalas de inte heller ut, och om riksdagen beslutar att ställa 6 miljoner till förfogande, har i varje fall inte riksdagen bromsat utvecklingen utan sökt främja den.

Jag ber därför, herr talman, för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkan- dena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Berg, Gunnar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Berg, Gunnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu voteringsmedelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om stimulerande av förslagsverksamheten inom den allmänna civilförvaltningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse,

nr 97, till Konungen angående omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

Anmäldes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 98, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 8 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 71, angående fråga om befrielse för O. Olsson från viss ersättningsskyldighet till statsverket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw